

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Iza Sila
Pomoč otrokom z izkušnjo nasilja v družini
Diplomsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Iza Sila
Pomoč otrokom z izkušnjo nasilja v družini
Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2022

ZAHVALA

Najprej bi se rada zahvalila svoji družini, staršema, ki sta me ves čas podpirala in verjela vame, ter bratu, ki mi je vedno stal ob strani ter me spodbujal. Zahvalila bi se rada tudi fantu in prijateljicama, ki so bili ob meni skozi vse moje vzpone in padce.

Prav tako gre velika zahvala tudi moji mentorici, red. prof. dr. Vesni Leskošek, za njeno prijaznost, podporo in za vse strokovne nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Še posebej pa bi se rada zahvalila vsem sogovornicam, ki so bile kljub veliki obremenjenosti pripravljene sodelovati v moji raziskavi.

Ključne besede: nasilje v družini, otroci, socialno delo, pomoč otrokom

Povzetek:

V kvalitativni raziskavi z naslovom Pomoč otrokom z izkušnjo nasilja v družini raziskujem, kakšna pomoč je na voljo otrokom z izkušnjo nasilja v družini. Družina bi naj bila varen prostor, v kateri vladajo ljubezen, spoštovanje in podpora, vendar je za marsikoga družina vir strahu in trpljenja. Nasilje pusti na otroku kratkoročne in dolgoročne posledice, ki vplivajo na marsikateri vidik življenja v njegovem otroštvu in kasneje tudi v dobi odraslosti. V svojem diplomskem delu se tako najprej osredotočam na definicije ter tipologije družine. Opišem tudi definicijo družinskega člana, na katerega se osredotoča to delo, in sicer otroka. Odprem temo nasilja v družini ter oblik nasilja in se v nadaljevanju dotaknem tudi nasilja nad otrokom in oblik tega nasilja. V nadaljevanju opišem, kakšne posledice pusti na otroku nasilje. Raziščem, kakšna pomoč je na voljo otrokom z izkušnjo nasilja v družini. Teoretični uvod zaključim s pregledom ustvarjalnih sredstev, ki se lahko uporabljajo pri delu z otroki. O pomoči, ki je na voljo otrokom z izkušnjo nasilja v družini, sem spregovorila s socialnimi delavkami, ki delajo na tem področju, in tako pridobila podatke za empirični del raziskave.

Keywords: domestic violence, children, social work, help for children

Abstract:

In a qualitative study entitled Help for children who experienced domestic violence, I explore what kind of help is available to children who experienced domestic violence. Family is supposed to be a safe place filled with love, respect and support, but for many, family is a source of fear and suffer. Violence leaves both short- and long-term consequences on the child's life, which affects many aspects of it and also has an impact in adult life. In my thesis, I first focus on family definitions and family typologies. I also describe the definition of the family member on whom this work focuses, namely the child. I open up the topic of domestic violence and forms of violence and continue on child violence and forms of violence. In the following I describe what consequences the violence has on the child. I investigate what kind of help is available to children with the experience of domestic violence. I conclude the theoretical introduction with an overview of the creative means that can be used in working with children. I have spoken to social workers working in this area about the help available to children with the experience of domestic violence and gained data for the empirical work of the research.

Kazalo vsebine

1. TEORETIČNI UVOD	7
1.1. DRUŽINA	7
1.1.1. DEFINICIJA DRUŽINE	7
1.1.2. TIPOLOGIJA DRUŽINE.....	8
1.1.3. OTROK	10
1.2. NASILJE V DRUŽINI.....	11
1.2.1. OBLIKE NASILJA	12
1.3. NASILJE NAD OTROKI.....	14
1.3.1. OBLIKE ZLORABE OTROK	16
1.4. POSLEDICE NASILJA NAD OTROKI.....	18
1.5. POMOČ OTROKU Z IZKUŠNJO NASILJA.....	21
1.5.1. UPORABA USTVARJALNIH SREDSTEV PRI DELU Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA.....	24
2. OPREDELITEV PROBLEMA	27
3. METODOLOGIJA.....	28
3.1. VRSTA RAZISKAVE	28
3.2. MERSKI INSTRUMENT	28
3.3. POPULACIJA IN VZOREC	29
3.4. ZBIRANJE PODATKOV	29
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	30
4. REZULTATI	31
8. LITERATURA.....	47
9. PRILOGE	50
9.1. SMERNICE ZA INTERVJU	50
9.2. ODPRTO KODIRANJE.....	51
9.3. OSNO KODIRANJE.....	83

1. TEORETIČNI UVOD

V prvem delu diplomskega dela bom predstavila strokovno literaturo na področju nudenja pomoči otroku z izkušnjo nasilja v družini. Izhajala bom tako iz slovenske kot tudi tuje literature in se tako seznanila z že obstoječim znanjem na tem področju, na podlagi katerega bom nato gradila svoje diplomsko delo.

Začela bom z definicijami in tipologijami družin ter opredelitvijo pojma otrok, saj je to skupina oseb, o kateri govori moja diplomska naloga. Nato bom predstavila, kaj je nasilje, katere so oblike nasilja in se kasneje osredotočila na nasilje nad otroki. Raziskala bom, kakšne posledice na otrocih pusti nasilje in kako jim lahko socialne delavke/delavci ter socialne institucije pomagamo pri predelovanju njihovih izkušenj in spopadanju s posledicami preživetega nasilja.

1.1. DRUŽINA

1.1.1. DEFINICIJA DRUŽINE

Strokovnjaki imajo že več desetletij velike težave z definiranjem pojma družina, zato ne obstaja enotna definicija tega pojma, temveč jih je več. Ena od njih je tako imenovana popisna definicija družine, ki jo priporoča Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo: »Družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino, to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem.« (Keilman, 2003, kot navedeno v Renner, 2006, str. 15) .

Sociološka definicija kot konstitutivni element družine opredeljuje starševsko razmerje kot socialno. Socioloških definicij družine je veliko in se med seboj razlikujejo, vendar je poudarek na tem, da družino opredeljujejo kot vsaj dvogeneracijsko skupnost in družbeno skupnost, ki skrbi za otroka oziroma otroke. Ena od definicij družino opredeljuje tako: »Družino definiramo kot skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskim razmerjem« (Nowotny, Fux, Pinnelli, 2004, kot navedeno v Renner, 2006, str. 16).

Socialno-psihološka definicija male skupine, iz katere bi lahko izpeljali definicijo družine je: »Družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog, v družini se oblikujeta zanjo značilna struktura moči in način

vodenja; izoblikuje se relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov; diferencirajo se vloge glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani« (Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 130–131).

Organizacija združenih narodov (OZN) je poskušala sestaviti definicijo družine, ki bi bila kar najbolj inkluzivna. »Družino sestavljajo vsaj en odrasel človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/e in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic« (Family: Forms and Functions, 1992, kot navedeno v Rener, 2006, str. 16).

Ena izmed pomembnih definicij družine je tudi definicija, ki je navedena v Družinskem zakoniku: »Družina je življenjska skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice« (Družinski zakonik, 2017).

Družina je družbena skupina in družbena institucija. Institucija je iz razloga, da je znotraj nje urejeno obnašanje ljudi na področju človekove spolnosti in prokreacije, vzgoje in varstva ter socializacije otrok. Po drugi strani pa je tudi družbena skupina, ki se s takšnim obnašanjem oblikuje in podreja navedeni ureditvi (Končina Peternel, 1998, str. 13).

Družina je institucija, usmerjena na področja, na katerih je obnašanje ljudi motivirano z zelo močnimi, prvobitnimi, pogosto čustveno zelo nabitimi interesi. Negativna čustva lahko na družbene strukture vplivajo zelo razdiralno, in sicer zaradi njihove moči in razprostranjenosti. Od tod izhaja tudi želja države po urejanju družine in razmerij v njej (Končina Peternel, 1998, str. 13–14).

Kot pravi Lukas je: »Družina lahko nebo in pekel, vir veselja in trpljenja, pač glede na to, kaj posamezni člani iz nje napravijo« (Lukas, 1993, str. 21).

1.1.2. TIPOLOGIJA DRUŽINE

Tako kot obstaja več različnih definicij družine, obstaja tudi več različnih tipologij družin. Ena od teh je osnovna statistična tipologija, ki vključuje tri vrste družin: družine zakonskih parov z otroki ali brez njih, neporočeni (kohabitirajoči) pari z otroki ali brez njih, matere z otrokom/otroki, očetje z otrokom/otroki (pri čemer mora z enim od staršev živeti vsaj en otrok) (Rener, 2006, str. 16).

Tipologijo družine je predlagala tudi OZN, in sicer ločuje med:

- jedrnimi družinami, med katere uvršča biološke in socialne jedrne družine staršev in otrok, enostarševske družine in adoptivne družine;
- razširjenimi družinami, med katere uvršča večgeneracijske družine, poligamne in plemenske razširjene družine;
- reorganiziranimi družinami, med katere sodijo dopolnjene ali vzpostavljene družine, življenje v skupnostih in reorganizirane družine istospolnih partnerjev (Rener, 2006, str. 17).

Pogosto uporabljena tipologije družine je Brownova tipologija, ki družine razvršča na:

- jedrne družine (družine dveh staršev in otrok),
- klasične razširjene družine (vertikalno in horizontalno razširjene družine ter družine, sestavljene iz več jedrnih družin, ki jih povezuje strnjena lokacija bivanja in sorodstveno razmerje),
- modificirane razširjene družine (družine, ki so geografsko ločene, vendar vzdržujejo redne sorodniške stike in si nudijo vzajemno oporo),
- enostarševske družine,
- reorganizirane družine (ponovno vzpostavljene družine oziroma družine, v katerih je vsaj eden od staršev socialni, ne pa tudi biološki starš) (Rener, Sedmak, Švab in Urek, 2006, str. 17).

Filipčič (2002: 21–22) povzame različne avtorje, ki s pojmom »družina« razumejo naslednje oblike življenjskih skupnosti:

- družino orientacije (družina, v katero se posameznik rodi) in družino prokreacije (družina, ki jo posameznik oblikuje s sklenitvijo zakonske zveze ali s skupnim življenjem z drugo osebo);
- razširjeno družino, ki poleg zakoncev in njunih otrok vključuje tudi druge sorodnike (stare starše, strice, tete, itd.);
- enostarševsko družino;
- zvezo istospolnih partnerjev;
- dopolnjeno družino (življenjska skupnost starša in otrok z novim partnerjem in njegovimi otroki ali s skupnim otrokom);

- nuklearno družino: oče, mati, otroci;
- samsko družino (brez ozira na to, ali je samsko življenje hoteno ali nehoteno).

Švab (2010: 342) družine razvršča na: nuklearne, reorganizirane, enostarševske, istospolne in razširjene družine, enočlanska gospodinjstva, pare in posameznike/ce, ki živijo brez otrok, a tvorijo družinsko skupnost oziroma so v družinskih razmerjih.

1.1.3. OTROK

Konvencija o otrokovih pravicah kot otroka določa vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej (Konvencija o otrokovih pravicah, 1989).

Konvencija tudi določa, da morajo biti pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo javne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, otrokove koristi glavno vodilo (Konvencija o otrokovih pravicah, 1989).

Guverner Zvezne države Kolorado, Roy Romer pravi, da bi (1994 v: Miller, 2000, str. 91): »varno in ljubeče družinsko okolje moralo biti osnovna pravica vsakega otroka. Kadar otrok izgubi občutek, da sta družina in dom zanj varno in ljubeče zatočišče, izgubi najpomembnejši temelj stabilnega in polnega življenja. Nasilno dejanje, ki je usmerjeno proti članom družine, proti partnerju ali otroku, zdrobi zaupanje, na katerem so zgrajene zdrave družine. Povzroči psihično in čustveno škodo, ki se je pogosto ne da odpraviti. Takšno dejanje predstavlja najbolj uničujočo in izčrpavajočo izkušnjo v otrokovem življenju.«

Otroci so najšibkejša družbena skupina, ki za svoj psihološki, fizični, čustveni in socialni razvoj potrebuje odrasle, za svojo statusno in državljansko zaščito pa državo. Otroci so od odraslih odvisni tudi materialno, finančno, socialno, stanovanjsko, pravno itd. Ta velika ranljivost v odnosu do odraslih jih izpostavlja nevarnosti zlorabe moči tistih, ki naj bi zanje skrbeli (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 96).

Otroci so najbolj nemočni in najbolj občutljivi člani vsake družbe. Škodljivi vplivi, zlorabe in nasilje lahko usodno vplivajo na otrokovo nadaljnje življenje, mu onemogočijo enakovredno uveljavljanje v družbi in preprečijo razvoj v zadovoljno, odgovorno in zrelo osebnost. Otroci se včasih škodljivega ravnanja odraslih ne zavedajo, a tudi v primeru, da se ga, tega ne morejo preprečiti (Satler, A., J., 1997, str. 13).

Otroci v medosebnih odnosih in institucijah nimajo vpliva na to, kako bodo odrasli ravnali s svojo močjo, ali bodo z njo želeli in zmogli odgovorno ravnati ali jo bodo zlorabljali. Bolj kot je določen odnos skrit ali institucija zaprta pred javnostjo in zanjo ne velja zunanja odgovornost, večja je možnost zlorabe otrok. Ena izmed institucij, ki je najdlje ohranila status zasebnega subjekta, v katerega država praviloma ni posegala, je družina. Današnja država posega v družino na številnih ravneh znotraj družinskih, vzgojno-izobraževalnih, socialno-varstvenih, zdravstvenih, zaposlovalnih in drugih politik. Zakonodaja jo vse bolj uokvirja in določa, tudi ko gre za njene notranje, torej zasebne medosebne odnose (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 96).

Kanduč meni, da je družina prostor z »veliko vzajemnega nadzorovanja, omejevanja, utesnjevanja; družino obeležujejo napetosti med spoloma in medgeneracijske napetosti; izstop iz družine je pogosto zelo otežen (zlasti iz nasilne)«. Za Kanduča je družina »potencialno najnevarnejši kraj, saj lahko motivirani povzročitelji nasilja ob odsotnosti učinkovitega zunanjega nadzora zlahka zlorabijo strukturno ranljivost otrok in drugih družinskih članov« (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 96).

1.2. NASILJE V DRUŽINI

»Nasilje v družini je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana (v nadaljnjem besedilu: povzročitelj nasilja) proti drugemu družinskemu članu (v nadaljnjem besedilu: žrtev) oziroma zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja in telesno kaznovanje otrok.« (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008).

Kot so zapisali v Društvu za nenasilno komunikacijo (2022) je nasilje vedenje, s katerim oseba zlorabi svojo moč, da bi drugo osebo nadzorovala, ustrahovala, jo ponižala, ji vzela moč, ji škodovala, si jo podredila, jo izkoristila, jo razvrednotila ali jo uničila. Izhaja iz neravnovesja med dvema ali več osebami, pri čemer nasilje praviloma povzroča oseba z več moči. Oseba ima lahko več moči zaradi starosti, telesnih značilnosti, kognitivnih sposobnosti, družbenega položaja, nacionalnosti ali drugih dejavnikov.

Oprelitev nekega dejanja kot nasilnega ni nekaj samoumevnega ali univerzalnega. Neko vedenje namreč postane nasilno šele znotraj določenega družbenega in kulturnega konteksta, ki ga kot takega opredeli. Pri razmišljanju o nasilju je ključen referenčni okvir tiste/ga, ki razmišlja, in ne pojav sam: njen/njegov odnos do nasilja, njena/njegova kulturna, ideološka, spolna in družbena pripadnost ter socialno psihološke in čustvene razsežnosti njegove/njene

osebnosti. Ko se opredeljujemo do nasilja, s tem vedno izražamo svojo identiteto, vrednote in etiko ter kraj, čas in zgodovinsko-družbeni trenutek svojega delovanja (Lešnik Mugnaioni, 2016, str. 93).

Nasilje je oblika diskriminacije in mehanizem za ohranjanje le-te. Je kršenje človekovih pravic in ovira na poti k njihovemu popolnemu uresničevanju. Nasilje ni samo osebna težava žrtve nasilja oziroma težava v partnerskem odnosu ali družini, kjer se dogaja, ampak je tudi družbena težava (Horvat, 2016, str. 49–50).

Za nasilje je vedno odgovorna le oseba, ki ga povzroča. Odrasle osebe lahko svobodno izbiramo svoja vedenja in tudi nasilno vedenje je izbira. Ne smemo ga opravičevati z okoliščinami ali z ravnanjem žrtve, kar povzročitelji nasilja pogosto počnejo, Drži, da obstajajo dejavniki tveganja, kot so stres, različne zasvojenosti, slabo prepoznavanje in sprejemanje čustev, vendar ti niso vzrok za nasilje. Vsaka oseba se lahko, ne glede na okoliščine, odloči, da bo izbrala nenasilno vedenje (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2022).

1.2.1. OBLIKE NASILJA

Pri nasilju v družini poznamo več oblik nasilja. Nekatere žrtve doživljajo eno, druge več oblik nasilja, ki se med seboj prepletajo.

Fizično nasilje je najbolj očitno nasilje in sega od klofut do brc, udarjanja z glavo ob steno ali tla, pretepanja z različnimi predmeti, metanja predmetov v osebo, davljenja, lasanja, napadov z nožem in umora. Poškodbe so primerne načinu, ki ga povzročitelj nasilja uporabi ob napadu na žrtev: modrice, ureznine, poškodbe glave, zlomljen nos, roka, noga, rebra, opekline. Vsako fizično nasilje je hkrati tudi psihično, meja med njima pa je tam, kjer se besednemu nasilju pridruži udarec (Plaz, 2016, str. 75).

Druga oblika nasilja je besedno ali verbalno nasilje. Ta oblika je ena od najbolj pogostih, a hkrati najbolj spregledanih oblik nasilja. Kategorije verbalnega nasilja lahko razdelimo v 5 večjih skupin:

- vzdevki – namerno smešenje ene izmed domnevnih lastnosti posameznika; pri vrednotenju škodljivosti posameznega vzdevka je potrebno upoštevati socialni kontekst ter osebno dožemanje tistega, kateremu je vzdevek namenjen;
- kričanje – povišani toni glasu, združeni z jeznim in grozečim obrazom;

- žaljivke – verbalno sporočanje, kjer drugega slabšalno ocenjujemo, mu podelimo nizkotne osebnostne lastnosti, ima pa tudi vedenjsko komponento;
- posmehovanje – izpostavljanje katere izmed posebnosti, značilnosti ali drugih osebnih okoliščin posameznika, ki postane predmet posmeha;
- grožnje – prikrite (težje jih je odkriti in ustrezno preganjati, saj imajo sporočilnost zakodirano v zgodovini komunikacije med storilcem in oškodovancem) in odkrite grožnje predstavljajo težjo obliko verbalnega nasilja, vključujejo omembe tistega, kar namerava storilec storiti oškodovancu, pri čemer so pogoste grožnje z nadaljevanjem v fizičnem spektru nasilja;
- nadlegovanje – poleg groženj je tudi nadlegovanje predmet kazenskega pregona, vendar mora biti za potrebe izvedbe tega postopka pogosto in intenzivno (Munc, 2010, str. 333–335).

Najbolj razširjena oblika nasilja je psihično nasilje. Dogaja se predvsem na besedni ravni, s preišljenimi in neprejšljenimi besedami, predsodki in stereotipi, žaljivimi mnenji, pa tudi z odtegotvanjem komunikacije. Z molkom namreč dosežemo podoben učinek, kot v primeru, da na človeka vpijemo ali ga udarimo. Psihično nasilje tako označuje vsakršna dejanja (najpogosteje verbalna), ki se na nezaželen in grob način dotaknejo človekove psihe. Psihično nasilje spodjeda samozavest, samopodobo in samozaupanje žrtve (Kuhar, Guzelj, Drolc, Zabukovec, 1999).

»Ekonomsko nasilje je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje žrtve pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim žrtev samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov, neupravičeno neizpolnjevanje finančnih oziroma premoženjskih obveznosti do družinskega člana ali neupravičeno prelaganje finančnih oziroma premoženjskih obveznosti na družinskega člana.« (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008).

Spolno nasilje so vsa dejanja, povezana s spolnostjo, ki jih oseba čuti kot prisilo. Spolno nasilje je vsakršno vedenje, ki ga oseba doživlja kot vdor v njeno telesno integriteto, ki omejuje njeno pravico do odločanja o lastnem telesu in prekorači osebne meje. Pomembno je, da spolnega nasilja ne povezujemo s fizično prisilo oziroma s silo ter da se ne osredotočimo na to, da žrtev morda ni izrazila nestrinjanja. Velikokrat je za žrtve v trenutku napada varneje, da se ne upirajo, kar pa ne pomeni, da so na zlorabo pristale. Primeri spolnega nasilja so namigovanje na spolnost, neželjeno otipavanje, siljenje osebe v spolne prakse, ki si jih ne želi, neprimerno

razkazovanje svojega golega telesa, zahtevanje od žrtve, da razkazuje svoje golo telo, posilstvo, prisiljevanje v prostitucijo itd. (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2022).

1.3. NASILJE NAD OTROKI

Definiranje pojmov izpostavljenosti otrok nasilju v družini in različnih oblik zlorabe je težavno in ne enoznačno, saj se opredelitve razlikujejo glede na to, ali so oblikovane s kriminološke, psihološko-socialne ali sociološke perspektive. Pojemovanje zlorabe otroka se je tako v strokovni kot laični javnosti skozi zgodovino spreminjalo in je tudi izrazito kulturno pogojeno. V sodobnem času izpostavljenost otrok in mladostnikov nasilju v družini najpogosteje označujeta termina »trpinčenje« in »zloraba« (Domiter Protner, 2014, str. 14).

Sociolog Richard Gelles (1978 v: Domiter Protner, 2014, str. 14), pionir na področju raziskovanja nasilja v družini, ugotavlja, da se definicije zlorabe otroka pogosto nanašajo na spolno zlorabo, pomanjkanje hrane in obleke, udarjanje otroka, mučenje, dopuščanje življenja v okolju pomanjkanja in deviantnosti ter dopuščanje, da se otrok ne izobražuje redno in nima zdravstvene oskrbe. Trpinčenje oziroma zloraba otroka se torej nanaša na fizično, psihično in spolno zlorabo ter zanemarjanje.

Otrok lahko zaradi nasilja izgubi občutek osebne varnosti, če je storilec nekdo, ki mu je blizu. Osnovno zaupanje lahko nadomestita strah in ranljivost. Prav tako lahko otrok izgubi občutek, da je svet varen. Otrokov čustveni razvoj najbolj intenzivno poteka v okviru njegove družine. Med ljudmi, ki zanj skrbijo, se nauči razumeti čustva drugih in oblikovati svoje odzive na okolje. Če tega ni, otrok izgubi občutek, da je svet varen in da imajo ljudje svoj smisel (Miller, 2000, str. 92).

Nasilje nad otrokom nima le enega samega obraza. Nasilje je namreč vse, kar omejuje ali moti otrokov osebnostni razvoj, ogroža oblikovanje njegove pozitivne samopodobe, posega v gradnjo identitete in izkorišča njegovo nemoč in odvisnost. Trpinčenje ni le fizično, psihično, spolno, ampak je tudi drugačno; od manipuliranja z otrokom, do poniževanja, brezbrižnosti, zastavljanja prevelikih pričakovanj. Vedenja in ravnanja odraslih so različna, vendar je vedno otrok tisti, ki ne more odgovarjati zase, se ne zmore zaščititi ali si pomagati (Satler, A., J., 1997, str. 219).

Največ otrok v času odraščanja živi s svojimi starši, skrbniki/cami ali rejniki/cami, zato je največ nasilja in zanemarjanja povzročenega s strani oseb, ki bi morale skrbeti za otroka in njegovo varnost (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 57).

Zanemarjanje in nasilje nad otroki pogosto povzročajo starši, skrbniki/ce ali rejniki/ce, ki:

- so v otroštvu sami preživeli hudo nasilje ali zanemarjanje ter te vzorce prenašajo na svoje otroke,
- nimajo znanj in izkušenj, kako z otrokom vzpostaviti in vzdrževati primeren odnos,
- odnos in vzgojo otroka vzpostavljajo na zlorabi svoje moči in nasilja,
- imajo težave pri vzpostavljanju ustreznih odnosov,
- ne želijo otroka, za katerega skrbijo,
- izražajo dvom glede očetovstva,
- so želeli otroka drugega spola,
- so z otrokom nezadovoljni ali nad njim razočarani,
- ne zmorejo ali ne znajo odgovoriti na otrokove potrebe,
- imajo otroka s posebnimi potrebami,
- živijo v slabih življenjskih pogojih,
- se soočajo z osebnimi in socialnimi problemi,
- izvajajo rejniško dejavnost izključno z namenom pridobivanja državnih sredstev (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 57).

Povzročitelji nasilja so v večini primerov moški, lahko so mladi ali stari, lahko so očetje, očimi, strici, dedki, družinski prijatelji in drugi. Zloraba se lahko zgodi kateremukoli otroku, dečku ali deklici, v katerikoli starosti, tudi dojenčku. Lahko se zgodi kjerkoli, doma, na poti v šolo, v parku ... Povzročitelj izbere tisti čas, ko je lahko sam z otrokom (Zloković in Dečman Dobrnjič, 2007, str. 93).

Otrok, ki doživlja zanemarjanje ali nasilje s strani staršev, skrbnikov/ic ali rejnikov/ic, težko spregovori o nasilju. Zaradi svojega položaja do odraslih, v katerem ima bistveno manj moči, je popolnoma odvisen od ljudi, ki naj bi zanj skrbeli. Osebe, ki povzročajo nasilje ali zanemarjanje, preložijo odgovornost za svoje neustrezno ravnanje na otroka, ki posledično pogosto ponotranji občutek krivde. Mnogi otroci zaradi ravnanja pomembnih odraslih izoblikujejo prepričanja, da tudi s strani drugih odraslih ne bodo doživeli spoštljivega in varnega ravnanja (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 57).

Poleg tega otrok doživlja zelo hude pritiske od osebe, ki nad njim izvaja nasilje in zanemarjanje, ki od njega zahteva, da o nasilju molči ali ga zanika. Otrok s starši tudi sočustvuje in zanje ga skrbi, saj je nanje čustveno navezan (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 57).

1.3.1. OBLIKE ZLORABE OTROK

Definicije fizične zlorabe otrok opisujejo različne oblike vedenja, tako tiste z jasno možnostjo povzročanja fizične škode in poškodbe otrokom, kot tiste, pri katerih je možnost poškodb manj jasna in opredeljiva. Razlike v opredeljevanju fizične zlorabe se ne nanašajo le na različne oblike vedenja, ampak tudi na namernost tovrstnih dejanj. Nekatere opredelitve se tako nanašajo izključno na namerna dejanja povzročanja škode. Sociolog Gil (1970 v: Domiter Protner, 2014, str. 15) je v eni od prvih večjih raziskav zlorabe otrok v družini definiral fizično zlorabo otroka kot »namerno, neslučajno uporabo fizične moči ali namerna, neslučajna dejanja opuščanja starševske vloge ali drugih značilnosti, ki so povezane z otrokom v skrbi zanj, namerne poškodbe, škodovanje ali umor otroka« (Domiter Protner, 2014, str. 14–15).

Fizično nasilje nad otrokom je lahko enkratno ali ponavljajoče dejanje zlorabe fizične moči. Povzroča poškodbe, ki so lahko manj opazne, kot so bolečina ali spremembe na koži, ali izrazite, kot so lahke in hude telesne poškodbe, hendikepiranost ali celo smrt. Širša definicija fizičnega nasilja vključuje širok spekter grobih, nasilnih, kaznovalnih in nadzorovalnih načinov vzgoje (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 24).

Fizična zloraba otroka so tudi vsa dejanja, s katerimi starš namerno in zavestno ne prepreči nastanka poškodb ali ne zavaruje otroka pred poškodbami, čeprav zazna nevarnost za poškodbo otroka (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 25).

Otroci so lahko poškodovani tudi kadar nepričakovano pridejo domov ali v prostor, kjer se dogaja nasilje med staršema in so tako ujeti v nasilje, ki je usmerjeno proti njihovemu staršu, ali poskušajo poseči med starša, ki se prepirata ali pretepata. Otroci so v družinah, kjer so telesno zlorabljeni njihove matere, lahko telesno kaznovani ali zlorabljeni tudi od svojih prekomerno obremenjenih in zlorabljenih mater (Domiter Protner, 2014, str. 16).

Avtorja Brassard in Donovan (2006 v: Domiter Protner, 2014, str. 17) ugotavljata, da so elementi psihične zlorabe oziroma trpinčenja zaničevanje, zastraševanje (sovražno/verbalno agresivno starševstvo), odrekanje emocionalne dostopnosti (emocionalno zanemarjanje) in osamitev otroka v zgodnjem otroštvu. Pri obravnavanju psihične zlorabe otrok je nujno upoštevati tudi opazovanje nasilja oziroma biti priča nasilju v družini. Otroke in mladostnike, ki so priče nasilju v družini, imenujejo »tihe«, »pozabljene« in »nenamerne« žrtve nasilja med odraslimi (Domiter Protner, 2014, str. 17).

Psihično nasilje nad otrokom je zloraba moči ene ali več oseb, ki poteka na besedni in/ali nebesedni ravni in otroka, poniža, razvrednoti, prestraši. Otrok se zaradi tega počuti neljubljenega in nezaželenega. Posledica je poškodovan občutek lastne vrednosti otroka, slaba samopodoba in samozaupanje ter porušen občutek varnosti (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 22).

Po pregledu definicij spolne zlorabe Renvoize (1993 v: Domiter Protner, 2014, str. 18) ugotavlja, da lahko o njej govorimo, kadar starejša oziroma odrasla oseba spolno izkorišča otroka ali mladostnika za svojo seksualno stimulacijo ali zadovoljitev, tudi če ni prisoten fizični stik. Spolna zloraba lahko vključuje božanje in poljubljanje otrokovih genitalij, spolno občevanje, incest, posilstvo, sodomijo, razkazovanje in komercialno izkoriščanje s prostitucijo ali proizvodnjem pornografskih materialov.

Spolna zloraba je vsako dejanje osebe, ki z zlorabo svojega položaja, moči in vpliva nad otrokom otroka prisili ali zavede v spolnost ali dejanja s spolno konotacijo, z namenom zadovoljitve lastne potrebe po moči in nadzoru, lahko pa tudi z namenom zadovoljitve svojih spolnih potreb (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 27).

Pri spolni zlorabi otrok in mladostnikov je potrebno poudariti tudi to, da gre za razvojno nezrelo žrtev s pomanjkanjem avtoritete ali moči za svojo zaščito pred siljenjem v aktivnosti, ki jih ne more dovolj poznati in razumeti (Domiter Protner, 2014, str. 18–19).

Ekonomsko nasilje nad otrokom zajema različne oblike zlorabe moči z odrekanjem pravic, povezanih s sredstvi za preživetje. Dejanja ekonomskega nasilja nad otrokom vključujejo uporabo otrok za delo ali druge dejavnosti in izkoriščanje njihovega dohodka. To zajema delo otrok, otroško prostitucijo, ugrabitev otrok in/ali prodajo otrok z namenom delovnega izkoriščanja. Zelo pogosta oblika ekonomskega nasilja nad otroki je neplačevanje preživnine, ki je prav tako kaznivo dejanje (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2021).

Neplačevanje preživnine je jasna oblika ekonomskega nasilja, saj je preživnina temeljna pravica otroka, ki živi v enostarševski družini. Kršitev te obveznosti s strani zavezanca je jasno nasilno dejanje, ki otroka ter starša spravlja v namerno slabši ekonomski položaj (Munc, 2010, str. 361).

Za definiranje zanemarjanja so pomembni kulturni standardi »ustrezne skrbi«, ki se razlikujejo v različnih zgodovinskih obdobjih in med različnimi kulturami. Zanemarjanje je lahko fizične (neustrezno prehranjevanje, odsotnost skrbi za otrokovo varnost, zdravje, razvoj ...), emocionalne (prikrajšanje za pozitivne čustvene odnose v družini, pomanjkanje ustrezne psiho-

emocionalne skrbi za otroka ...) ali izobraževalne narave (prikrajsanje za osnovno razvojno spodbujanje) (Domiter Protner, 2014, str. 19).

Zanemarjanje je običajno dolgotrajno, lahko pa je večkratno ali enkratno neskrbno in neustrezno ravnanje staršev ali skrbnic in skrbnikov, ki ne zadovoljijo telesnih, psihičnih, čustvenih, kognitivnih, izobraževalnih in/ali socialnih potreb otroka ali te potrebe zadovoljijo na neustrezen način. Zanemarjanje lahko ogroža življenje otroka ter negativno vpliva na njegovo zdravje in psihosocialni razvoj (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 18).

1.4. POSLEDICE NASILJA NAD OTROKI

Nasilje nad otroki ima številne in pogosto hude posledice za otroka, ki ga doživlja ali ga je doživel. Posledice so različne, saj so odvisne od več dejavnikov, in sicer od značilnosti zlorabe, odziva okolice in pristojnih institucij na zlorabo, podpore otrokove socialne mreže, otrokovih osebnih značilnosti, otrokovih morebitnih drugih težav, otrokovih sposobnosti za soočanje s stresom in drugih okoliščin (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 46).

Vsaka zloraba otroka s strani odraslih oseb zaznamuje otrokov razvoj z bolečimi travmatičnimi izkušnjami in pusti posledice na njegovem zdravju ter psihičnem, fizičnem in socialnem razvoju. Povzroči lahko trajne kognitivne in emocionalne motnje ter zdravstveno tvegana vedenja, kot je zloraba drog in zdravil ter prezgodnja spolnost. Otroci imajo lahko težave v duševnem zdravju in socialnem funkcioniranju, ki vključuje depresivne in anksiozne motnje, motnje spomina, hranjenja in spanja, halucinacije, samodestruktivnost in agresivno vedenje do drugih ter poskuse samomora (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 101).

Otroci z izkušnjo nasilja v družini imajo slabo samopodobo, so obremenjeni z občutki manjvrednosti, ne počutijo se varne, ne zaupajo sebi in drugim, počutijo se drugačne, zaznamovane, niso večji navezovanja stikov in vzpostavljanja odnosov. Do povzročitelja nasilja imajo pogosto ambivalentna čustva – mešanico ljubezni, strahu, jeze, razočaranosti, sovraštva, prezira, celo gnusa (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 96).

Nasilje negativno vpliva na celoten psihofizičen razvoj otroka. Otroci so lahko prestrašeni, jezni, v šoli imajo težave s koncentracijo, slabo spi, lahko postanejo agresivni in destruktivni ter nagnjeni h kršenju pravil ter reševanju konfliktov z nasiljem ali pa so zadržani in podredljivi. Pogosto so socialno izolirani in osamljeni. Posledice nasilja se pogosto odražajo v odraslosti – otroci z izkušnjo nasilja v družini lahko razvijejo psihične motnje, razvijejo lahko zasvojenost od dovoljenih ali prepovedanih drog. Konflikte lahko začnejo reševati z nasiljem ali pa

postanejo žrtve nasilja. Za otrokov razvoj je kritična že sama izpostavljenost nasilju, torej tudi to, da je otrok nasilju samo priča (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2021).

Izpostavljenost nasilju je lahko vzrok za nastanek travme. Izkušnje so tako grozljive in neobvladljive, da lahko ustvarijo številne fizične in psihične reakcije, ki lahko pri otroku povečajo tveganje za razvoj posttravmatske stresne motnje (PTSM) ali čustvene in vedenjske motnje, ki so v določeni meri blizu kriterijem za PTSM. Ko se grozljivi dogodki dogajajo v zasebni sferi, v kontekstu družine in doma, so obkroženi tudi s kulturnimi tabuji. Tabuji se nanašajo na nekaj, kar je skoraj nepredstavljivo in se o tem ne sme govoriti. To, da ima nasilje značilnosti tabuja, povzroča težave pri tem, da bi imeli otroci možnost predelati travmatične dogodke. To lahko razloži prisotnost simptomov PTSM-ja med otroci, ki so bili izpostavljeni nasilju v družini. Ti simptomi lahko trajajo daljše časovno obdobje – pri majhnih otrocih do poznega otroštva, pri starejših pa do odraslosti (Eriksson, Bruno, Näsman, 2013, str. 20–21).

Ne glede na to, katero obliko nasilja otrok doživlja, se pojavljajo posledice več področjih:

- telesni nivo:
  - slabo splošno zdravstveno stanje,
  - psihosomatska obolenja,
  - nastanek akutnih in/ali kroničnih bolezni,
  - slabši zgodnji razvoj otrokovih možganov,
  - glavoboli,
  - motnje pri zadrževanju vode/blata ...
- ekonomske posledice:
  - povečana možnost nedokončane izobrazbe,
  - slabša zaposljivost zaradi različnih primanjkljajev,
  - visoki stroški zdravljenja ...
- vedenjski in socialni nivo:
  - zloraba alkohola ali drugih psihoaktivnih substanc,
  - destruktivno, rizično in nasilno vedenje,
  - izključitev iz šole,
  - pogosto kršenje pravil, strah pred dotikom drugih ljudi,
  - socialna izoliranost,
  - preveč odraslo vedenje glede na otrokovo starost, samopoškodovanje,

- razmišljanje o samomoru, poskusi samomora, samomor,
  - pretirana potreba po pozornosti,
  - umik vase,
  - težave pri postavljanju in spoštovanju osebnih meja ...
- psihično, kognitivno in čustveno področje:
- občutek strahu,
  - motnje hranjenja,
  - pomanjkanje samospoštovanja,
  - težave s koncentracijo,
  - težave v duševnem zdravju,
  - posttravmatski stresni sindrom,
  - slaba samopodoba,
  - prevzemanje odgovornosti za nasilje,
  - težave s spominom,
  - vsiljene misli,
  - depresivnost,
  - nočne more,
  - učne težave,
  - nespečnost ali druge motnje spanja,
  - napadi panike in druge anksiozne motnje,
  - pogosta jeza,
  - samopoškodovanje ...(Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 47–50).

Spolno nasilje ima zaradi vloge in pomena spolnosti v naši družbi specifične posledice. Žrtve spolnega nasilja imajo občutek, da tega, kar se jim je zgodilo, ne morejo nikomur povedati, hkrati pa za to, kar se jim je zgodilo, krivijo same sebe. To spremljajo občutki strahu, sramu, jeze, krivde, nečistosti in ponižanosti. Žrtve te občutke izražajo na različne načine: z jokom, z zanikanjem občutkov ali dogodka samega, s samopoškodovanjem, molkom ali celo smehom (Kuhar, Guzelj, Drolc in Zabukovec, 1999, str. 19).

1.5. POMOČ OTROKU Z IZKUŠNJO NASILJA

Temeljna načela dela z otrokom, ki doživlja zanemarjanje in/ali nasilje, so:

- ob vseh ukrepih pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja mora biti otrokova varnost na prvem mestu;
- ob vseh ukrepih, povezanih z otrokom, je potrebno upoštevati izraženi interes otroka in mu slediti;
- cilj dela z otrokom je zagotoviti njegovo varnost, preprečiti nadaljnje zanemarjanje in nasilje ter ga vključiti v programe pomoči;
- otrokova pravica do varnosti ima prednost pred pravico odraslih do stika z otrokom;
- pri delu z otrokom moramo upoštevati stopnjo otrokovega razvoja, morebitne razvojne posebnosti ter otrokovo socialno in kulturno ozadje;
- osebe, ki sodelujejo z otrokom, morajo preprečevati nadaljnjo in sekundarno viktimizacijo otroka;
- strokovne delavke in delavci različnih institucij in organizacij so ob sumu dolžne prijaviti nasilje;
- pri delu z ogroženih otrokom je nujno timsko delo;
- vsem, ki delajo z otrokom z izkušnjo nasilja, je delodajalec dolžen zagotoviti možnost redne in izredne supervizije;
- strokovnjakinje in strokovnjaki morajo zagotoviti zaupnost podatkov, ki jih pridobijo med obravnavo, mora pa biti zagotovljena izmenjava potrebnih informacij med različnimi institucijami, ki so v stiku z otrokom;
- uveljaviti je potrebno vse ukrepe, da povzročitelj/ica nasilja preneha z nasiljem ter sprejme odgovornost za povzročeno (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 75–76).

Prvi korak pri nujenju pomoči otroku, ki doživlja zanemarjanje in/ali nasilje, je prepoznavanje tega (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 78). Razlikovati moramo med razkritjem (odkritjem) in prijavo. Frangež in Dvoršek (2013, kot navedeno v Frangež, Drobnič, Radobuljac in Kodele, 2019, str. 137) sta zapisala, da je odkritelj oseba, ki spolno zlorabo

razkrije, tj. opazi znake, ki nakazujejo sum spolne zlorabe. Prijavitelj je oseba, ki odkrito spolno zlorabo otroka prijavi policiji. Na to, da otrok doživlja nasilje, lahko posumimo sami ali na osnovi posledic, ki jih je nasilje pustilo na otroku. Za nasilje, ki ga doživlja otrok, lahko izvemo tudi tako, da otrok jasno spregovori o tem. Pomembno je, da se ob tem pravilno odzovemo, saj lahko le tako pomagamo otroku (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 78). Pomemben korak je prijava nasilja ali zanemarjanja, saj je le-ta ključna v procesu pregona in dokazovanja nasilnih dejanj (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 165).

Drugi korak je izdelava ocene ogroženosti otroka. Pri tem je potrebno oceniti številne okoliščine in lastnosti staršev ter otroka. Ocenjujemo pripravljenost staršev za reševanje problema, uvid staršev v problem, kvalitete siceršnje starševske vzgoje, čustvenega odnosa staršev do otroka, značilnosti socialne podporne mreže, pripravljenost povzročitelja, da prevzame odgovornost za nasilje, veščine starša, ki ne povzroča nasilja, da zaščiti in podpre otroka, morebitno potrebo po takojšnji zaščiti otroka (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2015, str. 79–80). Poznamo tri vrste ocene ogroženosti, in sicer takojšnjo, začetno in celovito. Takojšnja ocena ogroženosti se naredi takrat, ko je treba ukrepati takoj in brez odlašanja. Glede na oceno o tem, koliko so okoliščine za otroka ogrožajoče, se izdelata začetna ocena ogroženosti. Celostna ocena ogroženosti pa se izdelata takrat, ko takojšnji ukrepi niso potrebni, vendar obstaja verjetnost ogroženosti otroka (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 171–173).

Naslednji korak je izdelava načrta pomoči otroku, ki doživlja zanemarjanje in/ali nasilje. To je načrt, kako povečati otrokovo varnost in zmanjšati nastalo škodo zaradi nasilja, ki ga je doživel. To naj bo glavni cilj pomoči otroku, ki je žrtev nasilja. Načrt pomoči mora vključevati seznam institucij in oseb, ki bodo nudile pomoč otroku in staršu, ki otroka ne ogroža, ter delale s povzročiteljem, seznam morebitnih zdravniških pregledov in posegov, načine odpravljanja posledic nasilja, načine širjenja socialne mreže, načine odpravljanja rizičnih faktorjev, način evalviranja pomoči, opredelitev morebitnih specifičnih ciljev (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 92).

Zadnji korak je delo s povzročiteljem/ico nasilja nad otrokom, pri čemer jih je potrebno soočiti z napačnimi predstavami o nasilju, izdelati oceno ponovitvene nevarnosti ter s povzročiteljem pripraviti osebni načrt odgovornosti (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 96–100).

Okrevanje po travmatskih izkušnjah poteka v treh fazah: v zunanjem, srednjem in notranjem krogu. V zunanjem krogu je čas za izgradnjo varnosti in odnosa med otrokom in socialno

delavko oz. delavcem, čas za zbiranje osnovnih informacij in stabilizacijo. V srednjem krogu se delo osredotoča na trenutne simptome in ravnanje z njimi. V notranjem krogu pa otrok z nami deli spomine, skrivnosti, ob katerih lahko še vedno čuti bolečino, močna čustva. Tukaj se osredotočamo na reševanje težav, ki so v ozadju travme, na učenje socialnih veščin, veščin reševanja težav in drugo (Štirn, 2014, str. 145).

Otroku lahko pri soočanju in predelavi posledic nasilja pomagamo tako, da vzpostavimo občutek varnosti in zaupnosti v odnosu z nami. Pomembno je, da ga sprejemamo brez sodb, vrednega, razumljenega, da bomo zdržali z njim. Za otroke, ki so živeli v vzdušju negotovosti, nepredvidljivosti, bo pomembna nova izkušnja strukture in zanesljivosti v odnosu z nami, postavljanja in upoštevanja meja. Pomembno je, da otroku pomagamo izraziti čustva in stiske na njemu prijazen način. Za otroka je pomembno, da izrazimo zanimanje zanj, da slišimo in upoštevamo njegovo mnenje, mu postavimo primerno visoka pričakovanja. Pomembno spoznanje za otroka je, da so bile njegove strategije preživetja in danes škodljivi vzorci vedenja včasih pozitivne in pomembne za njegovo varnost in preživetje. Tako mu pomagamo pri tem, da neha obsojati samega sebe. Pomembno je, da se pogovorimo o otrokovih videnjih sebe in drugih, saj je predstava zaradi nasilja porušena. Pomagamo mu zgraditi samospoštovanje. Spoštovati je potrebno otrokove obrambe in mu dati čas, da gre preko teh zavor. Pomembno je tudi učenje socialnih veščin in priložnost za sproščenost, igro in zabavo (Štirn, 2014, str. 145–147).

Otroci, ki so preživeli nasilje v družini, so zmožni povedati, kaj potrebujejo od bližnjih oseb in strokovnjakov. Njihovo sporočilo je, da potrebujejo varnost in možnost, da se z nekom pogovarjajo o svoji izkušnji. To je na podlagi tega, da otroci živijo z občutkom nevarnosti in strahom velikokrat daljše časovno obdobje in da se srečujejo s komunikacijskimi ovirami na različne načine, jasno in dosledno posreduje kvalitativni vzorec. Stanje je bilo veliko boljše, ko so se otroci in njihove matere rešile nasilja in ko so prijatelji, družina ali strokovnjaki otrokom pomagali, da so se odprli in govorili o svoji izkušnji (Mullender idr., 2002, str. 210).

Žrtvam nasilja, ženskam in otrokom, lahko ponudimo več oblik pomoči:

- Prijava nasilja, ki se lahko poda na policijo, centru za socialno delo in državnemu tožilstvu. Strokovni delavci in delavke v zdravstvu, vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodih morajo takoj obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumijo, da je otrok žrtev nasilja.

- Umik na varno je možen z umikom v varno hišo, krizni center za ženske in otroke – žrtve nasilja, krizni center za otroke in mlade, materinski dom ter (krizno) namestitev za žrtve trgovine z ljudmi.
- Zdravstveno pomoč lahko žrtve nasilja poiščejo v primeru psihičnega, fizičnega ali spolnega nasilja. Še posebej nujno je poiskati zdravstveno pomoč v primeru telesne poškodbe, v primeru posilstva ali v primeru težav v duševnem zdravju, ki so posledica nasilja.
- Psihosocialna pomoč je nudena s strani nevladnih organizacij s področja preprečevanja nasilja, ki vključuje posredovanje prijave nasilja, spremljanje obravnave posameznih primerov, osebno in telefonsko svetovanje ter svetovanje po klasični in elektronski pošti, socialno zagovorništvo, skupine za samopomoč in pravno svetovanje.
- Ukrepe za zaščito pred nadaljnjim nasiljem izvajajo državne institucije, ki so za to pooblašene z zakoni: CSD, tožilstvo in sodišče.
- Pravna pomoč, ki je lahko brezplačna pravna pomoč, brezplačna pravna pomoč po Zakonu za preprečevanje nasilja v družini ter pravna pomoč, ki jo nudijo odvetnice in odvetniki.
- Žrtve nasilja lahko poiščejo pomoč zaradi kršenja oziroma varstva človekovih pravic v teku postopkov v državnih inštitucijah. V tem primeru se lahko obrnejo na Varuha človekovih pravic.
- Žrtve nasilja lahko poiščejo psihoterapevtsko oziroma psihološko pomoč pri organizacijah, ki izvajajo psihoterapevtsko oziroma psihološko svetovanje (Horvat in Matko, 2014, str. 243–247).

1.5.1. UPORABA USTVARJALNIH SREDSTEV PRI DELU Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA

Eden izmed raznovrstnih pristopov odzivanja je tudi uporaba umetnostnih izraznih sredstev pri delu z ljudmi. Uporabljamo jih lahko v različnih konceptih socialnega dela, pri različnih ciljnih skupinah, pri posameznikih in skupinah, saj lahko umetnostna izrazna sredstva uporabimo kot dopolnilno orodje pri svojem delu. V procesu uporabe umetnostnih izraznih sredstev pridejo na dan številne teme, povezane s socialnim delom, in sicer doživljanje, komunikacija, izražanje čustev, reflektiranje, skupinska dinamika (Kustec, 2011).

Umetnostna izrazna sredstva so orodja, ki se jih lahko naučimo uporabljati z namenom, da posameznikom ponudimo čim več možnosti na njihovi poti do večje samostojnosti in pri spoprijemanju s stiskami. Prav tako pa lahko delo z umetniškimi izraznimi sredstvi vodi v spoznanje, da je sogovornik sam snovalec svojega življenja, saj lahko izkušnje ob ustvarjanju prenese na druga življenjska področja. Uspeh, ki ga občuti ob ustvarjanju in priznanju od zunaj, krepi sogovornikovo zaupanje v svoje sposobnosti. Umetniška izrazna sredstva so dopolnilo klasičnemu načinu dela, torej pogovoru, ki nam je lahko v pomoč pri iskanju notranjih virov moči in v primeru, kadar ima posameznik težave z besednim in čustvenim izražanjem (Kustec, 2011).

Kadar pri socialnem delu uporabljamo umetnostna izrazna sredstva, lahko upoštevamo nekaj smernic, ki socialni delavki pomagajo stopiti v socialnodelovni odnos in povečati njegovo učinkovitost: spodbujanje uporabnika, da izraža svoje želje, skrbi, spodbujanje dvosmerne komunikacije, uporabniku omogočiti izbiro umetnostnih izraznih dejavnosti, izhajanje iz konkretnih življenjskih situacij, izražanje motivov socialne delavke, spodbujanje uporabnikov, da sami ocenijo svoje delo, vrednotenje lastne vloge socialne delavke v procesu, vrednotenje skupaj z uporabnikom (Kustec, 2011).

Vidik, ki osvetljuje smiselnost uporabe ustvarjalnih kulturnih dejavnosti pri socialnem delu z ljudmi, je socialno delo kot znanost in metoda ustvarjanja časa in prostora za komunikacijo med udeleženci problema; omogočati, ohranjati in razvijati sporazumevanje, ki bo ustvarilo premik iz problematičnih, bolečih medosebnih odnosov (Šugman Bohinc, 1994).

Udeleženci se spoznavajo, izražajo in sporazumevajo s pomočjo medijev ustvarjalnosti, ki so gib, ples, igra, glasba, oblikovanje, video. Tovrstna kulturna dejavnost lahko razveseljuje, sprošča, prispeva k integriranosti posameznika v odnosih, daje priložnosti za rast in razvoj, prispeva lahko k nezavedni, a učinkoviti in trajni rešitvi problema. Pogosto je ta jezik v danem času in prostoru edini jezik komunikacije ali pa je najprimernejši jezik za njen začetek. Važen je proces dejavnosti, ne pa njen končni rezultat (Šugman Bohinc, 1994).

V socialno delo z otroki lahko vpeljemo pravljice. Pomembne so predvsem kot medij komunikacije med odraslim in otrokom, preko katerega lahko vzpostavimo stik in soustvarjamo rešitve. Pri socialnem delu z otroki imajo pravljice poseben pomen. So most med življenjsko zgodbo otroka in pravljico, ki s ponazarjanjem življenja omogoča zelene spremembe v njegovi življenjski zgodbi (Avsec in Rode, 2015).

Pravljice nagovarjajo otrokovo osebnost v celoti: spodbujajo njegovo domišljijo, razvijajo njegov intelekt, pokažejo rešitev problema, priznavajo njegove težave, v njih otrok spoznava konkretne življenjske razmere ljudi, pojasnjujejo mu njegove občutke, so v skladu z njegovimi željami in strahovi, otroku lajšajo razumevanje, razlago in osmišljanje svojega sveta ter sveta odraslih (Avsec in Rode, 2015).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

V četrtem letniku študija na fakulteti za socialno delo sem se pri predmetu Spol in nasilje prvič spoznala s temo nasilje v družini. Pri predmetu Zaščita otrok v primerih nasilja in zlorab sem se boljše spoznala s temo nasilja nad otrokom. Takrat sem na svoje izkušnje, ki sem jih dobila tekom prakse, pogledala malo drugače. V prvem letniku študija sem prakso opravljala na centru za socialno delo, kjer sem sodelovala z otrokom, ki je doživljal nasilje v družini, natančneje od matere samohranilke. V četrtem letniku sem prakso opravljala v varni hiši, kjer sem sodelovala s petimi otroki, ki so doživljali oziroma so bili priče nasilju v družini. Pri opravljanju prakse sem v obeh primerih dobila občutek, da se je za otroke poskrbelo večinoma tako, da se jih je umaknilo iz nasilnega okolja oziroma da so skupaj s starši delali na tem, da poiščejo primernejše načine soočanja s konflikti. Z otroki se je delalo predvsem na vzgoji in odpravljanju problematičnih vzorcev vedenja. Dobila sem občutek, da je premalo poudarka na tem, da bi z otroki spregovorili nasilju v družini in jim nudili ustrezno pomoč. Nasilje v družini namreč na otrocih pusti kratkoročne in dolgoročne posledice, ki lahko vplivajo nanje tudi v dobi odraslosti in povzročijo, da se osebe v kasnejšem življenju ponovno znajdejo v nasilnem razmerju, kot povzročitelj ali žrtev. Pomembno je poudariti tudi to, da otroci doživljajo nasilje tudi takrat, ko so nasilju le priča.

Odločila sem se, da bom to temo boljše raziskala v diplomskem delu, s tem pa socialnim delavcem in delavkam omogočila pregled področja pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini, lastno evalvacijo dela in razmislek o pomanjkljivostih ter akcijo za spremembe na tem področju.

V diplomskem delu bi rada raziskala, katere vrste pomoči so na voljo otrokom z izkušnjo nasilja v družini. Zanima me, koliko časa jim je pomoč nudena, kako intenzivna je, kakšni so primeri dobrih praks na tem področju in kaj bi bilo potrebno spremeniti.

Raziskovalna vprašanja, na katera bom poskušala odgovoriti, so naslednja:

- Katere vrste pomoči so na voljo otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
- Koliko časa se otrokom z izkušnjo nasilja v družini nudi pomoč in kako intenzivna je?
- Kakšni so primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
- Kakšno pomoč bi otroci z izkušnjo nasilja v družini potrebovali, a je ne dobijo?

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna, eksplorativna in empirična. Mesec (1998, str. 26) navede, da je kvalitativna raziskava tista, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi. Pridobljeno gradivo se nato analizira in obdelava na beseden način, ne da bi se uporabili merski postopki in operacije nad števili. Pri kvalitativnem raziskovanju je fokus na vprašanjih, ki so v življenju raziskovanih pomembna, preko katerih želimo odkriti odnos do določenih vprašanj in položajev (Mesec, 1998, str. 31). Raziskovala sem mnenja in izkušnje socialnih delavk glede nudenja pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini, s tem pa sem pridobila besedne opise ali pripovedi, ki sem jih nato obdelala na beseden način.

Raziskava je eksplorativna oziroma poizvedovalna, saj sem skozi raziskovalni proces odkrivala in formulirala probleme. S pridobljenimi besednimi opisi svojih sogovornic bom prispevala k pregledu trenutnega stanja nudenja pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini in potrebam po spremembi.

Raziskava je zaradi pridobivanja novega gradiva empirična. Raziskovala sem področje, ki še ni podrobno raziskano, in sicer izkušnje socialnih delavk z nudenjem pomoči otrokom, ki so preživeli nasilje v družini. Raziskovanje sem izvedla z metodo spraševanja, z delno standardiziranim intervjujem.

Teme, ki jih bom obravnavala v svoji raziskavi, so:

- oblika pomoči, ki jo prejmejo otroci z izkušnjo nasilja v družini;
- časovno obdobje in intenzivnost nudenja pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini;
- primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini;
- pomanjkljivosti pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini.

3.2. MERSKI INSTRUMENT

Merski instrument, ki sem ga uporabila za pridobivanje podatkov, so bile smernice oziroma vodilo za delno standardizirani intervju. Ta je vseboval deset vprašanj odprtega tipa, ki so bila že vnaprej določena, medtem ko odgovori niso bili podani. Smernice so bile samo okvir, tekom intervjuja pa sem postavljala še podvprašanja, in sicer po potrebi glede na odgovore sogovornic. Pri odprtih vprašanjih so imele sogovornice večjo svobodo pri izražanju svojega mnenja in

izkušenj, hkrati pa jih nisem usmerjala ali jim sugerirala odgovorov. Vprašanja so bila jasna, vsebovala so preprosto terminologijo, tako da jih je lahko razumela vsaka intervjuvanka. Vprašanja sem postavljala nevtralnno, kar pomeni, da sem pri odgovorih kontrolirala lasten odziv. Smernice sem razporedila v štiri sklope glede na teme, ki so me zanimale.

3.3. POPULACIJA IN VZOREC

Populacijo v moji raziskavi so sestavljale socialne delavke, zaposlene na centrih za socialno delo in v varnih hišah v Sloveniji, ki so na tem delovnem mestu vsaj eno leto. V raziskavi sem zaradi velike populacije uporabila neslučajnostni in priročni vzorec. Zbiranje vzorca je potekalo po metodi snežene kepe. Socialno delavko iz Društva regionalne varne hiše Celje, enota Slovenj Gradec, in socialno delavko iz Centra za socialno delo Koroška, enota Slovenj Gradec, sem poznala že pred izvedbo intervjujev, saj sem v teh organizacijah opravljala prakso. Te socialne delavke sem prosila za sodelovanje v moji raziskavi in za to, da mi priporočijo sodelavke, ki bi bile pripravljene sodelovati z menoj.

Pri priročnem vzorcu opravimo intervjuje s tistimi ljudmi, ki so dostopni in pripravljeni sodelovati (Mesec, 1998, str. 95). »Oblika priročnega vzorčenja je tehnika »snežene kepe« (snowball sampling), pri kateri prvi intervjuvani priporoči naslednjega in tako dalje (Mesec, 1998, str. 95). Moj vzorec zajema toliko ljudi, da je prišlo do teoretske zasičenosti oziroma saturacije. Ko so se mi podatki začeli ponavljati in nisem izvedela nič novega, sem s spraševanjem zaključila. Izvedla sem sedem intervjujev s socialnimi delavkami s centra za socialno delo in iz varne hiše.

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Metoda zbiranja podatkov, ki sem jo uporabila za svojo raziskavo, je delno standardiziran odprti intervju. Mesec (1998, str. 80) pravi, da pri tej obliki spraševanja ne uporabimo vprašalnika, ki bi bil do potankosti pripravljen vnaprej. Pripravljena vprašanja so le vodilo in seznam okvirnih tem, ne pa podrobna vprašanja. Intervjuji se opravijo v živo, tako se nesporazumi najhitreje odkrijejo in odpravijo. Spraševanec prosto pripoveduje, spraševalec pa se umakne v ozadje in pusti, da pripoved teče nemoteno.

V raziskavo sem vključila sedem sogovornic, ki sem jih pridobila s pomočjo metode snežne kepe in so bile pripravljene sodelovati v pogovoru. Pri prvem stiku sem se jim zahvalila za sodelovanje ter jim predstavila tematiko. Povedala sem jim, da imam pripravljenih deset odprtih vprašanj. S sogovornicami sem se dogovorila, da bom intervjuje opravila preko spletne

platforme Zoom. Zaradi velike zasedenosti in obremenjenosti sem se sogovornicam povsem prilagodila, da smo intervjuje opravile takrat, ko so imele na voljo dovolj časa. Sogovornice sem vprašala, če mi dovolijo intervjuje snemati, da lahko tako bolje sledim pogovoru in ohranim vse podatke, ki jih bom pridobila. Zagotovila sem jim anonimnost podatkov, saj sem po prepisu intervjujev vse posnetke izbrisala. Če kakšno vprašanje kateri od sogovornic ni bilo razumljivo, sem ji ga objasnila tako, da sem postavila podvprašanje. Prav tako sem tudi sama kdaj kaj vprašala, da odgovora ne bi razumela napačno. Trajanje intervjuja je bilo odvisno od vsake sogovornice posebej in od tega, kako obširno mi je odgovarjala na vprašanja ter koliko časa sva porabili na začetku in koncu intervjuja. Intervjuji so tako trajali od 20 do 80 minut.

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Podatke v raziskavi sem obdelala s kvalitativno analizo, zato sem posnete pogovore najprej pozorno poslušala in prepisala intervjuje. Pri prepisu sem izpuščala šumnike, narečne besede pa sem zamenjala s knjižnimi.

Nato sem določila enote kodiranja. Analizirala sem vsak intervju posebej. Najprej sem ga razčlenila na sestavne dele in tako dobila enote kodiranja. Te so v mojem primeru besede, besedne zveze in stavki. Za enote je pomembno, da so smiselno zaključeni deli besedila. Tem enotam sem pripisala oznako, in sicer sem vsak intervju označila s črko po abecednem vrstnem redu, nato sem pripisala zaporedno številko vprašanja, pripisala I za izjavo ter dodala zaporedno številko izjave.

Pri odprtem kodiranju sem najprej ustvarila tabelo s petimi stolpci. Najprej sem napisala številko izjave, izjavo prepisala, ji pripisala pojem, pojmu kategorijo, kategoriji pa temo.

Nato je sledilo še osno kodiranje, kjer sem najprej izpisala vse teme, ki sem jih določila. Pod temami sem zapisala kategorije, ki so se navezovala na teme, pod kategorijami pa še vse pojme, ki spadajo v isto kategorijo. V oklepaj pri vsakem pojmu sem zapisala številke izjav, ki so spadale k temu pojmu.

4. REZULTATI

V tem poglavju bom zapisala rezultate raziskave. Zaradi boljše preglednosti bom rezultate obravnavala po temah. Vsako temo bom označila z velikimi tiskanimi črkami, kategorijo pa s krepko pisavo.

POTEK DELA Z OTROKOM, KI DOŽIVLJA NASILJE

Sogovornice so pri tej temi opisovale, kako poteka delo z otrokom od prijave nasilja do zaključka sodelovanja. Govorile so o **socialnem delu z otrokom**, kjer je bilo omenjenih veliko različnih vidikov dela z otrokom (*Najprej ga sprejmemo (B111), nudimo jim učno pomoč (B114, E1111), da otrok čuti sprejetost in da se mu obenem postavljajo meje (B613), se mi zdi pomemben zaupen odnos, ki ga vzpostaviš z njim (D111), da mu ne obljubljaš nekih stvari, ki niso mogoče (D114), v odnos z otrokom vstopaš bolj senzibilno (D1112), preverjaš, ali te razume (D1114)*).

Sogovornice so kot pomemben vidik pomoči otrokom omenjale **podporo otroku**. Povedale so, da je pomembno, da otroku nudiš čustveno podporo in da ima na voljo čustveno bližino. V razgovorih, v katerih sodelujejo tudi druge osebe, je pomembno zagotoviti glas otroka (*V bistvu je bolj to, da je ta čustvena podpora, čustvena bližina (A112), pomembno je, da v obravnavi tudi otrok dobi glas in da mu pomagamo, da zbere pogum, da pove (F811)*).

Socialne delavke so govorile o tem, da pogovor z otrokom ni vedno samo pogovor, ampak si pri pogovoru pomagajo z različnimi pripomočki in **ustvarjalnimi metodami**. Na ta način se otroci lažje izrazijo ali pa sprostijo napetosti. Poleg tega igre poskrbijo tudi za to, da se otroci počutijo bolje in tako raje prihajajo na razgovore (*Kakšno risanje, igra z lutkami (A114), se mi zdi, da lahko preko igre dobiš veliko stvari od otroka, otrok se zelo sprosti (D1117), družabne igre (E118)*).

Intervjuvanke so kot najpomembnejši način dela z otroki omenjale **pogovor**. Pogovor pomaga otroku pri tem, da izrazi svojo stisko, se razbremeni in dobi pomoč in podporo. Otroci skozi pogovor seznanijo, da nasilje ni sprejemljivo in da je socialna delavka informacijo dolžna posredovati naprej. Skozi pogovor je potrebno zastopati otrokove pravice in koristiti ter preprečevati večkratni razgovor z njim (*Smo rekli, da takega vedenja ne moremo tolerirati in to so recimo taki usmerjeni pogovori (A117), svetovalnih pogovorov z mladostniki (B1110), če spregovori o nasilju, jasno poveš, da to ni v redu (D116)*).

Omenjale so, da je zelo pomembno, kakšne **občutke vzbudiš v otroku pri sodelovanju**. Otrok se mora otrok počutiti varen, sprejet, slišan, dobiti mora občutek, da mu verjameš (*Da se počuti slišan (D1I2), pomemben je občutek varnosti, sprejetosti, slišnosti, razumljenosti (D1I11)*).

Sogovornice so kot pomemben del nudenja pomoči otrokom omenjale tudi **sodelovanje s sodišči**. Sodišča so tista, ki izrečejo ukrepe in imajo velik vpliv na otrokovo nadaljnje življenje. S sodišči veliko sodeluje predvsem sogovornica, ki dela na področju ukrepov za zaščito otrok (*Hodim na obravnave na sodišča (C1I3), pišemčasne odredbe na sodišča (C3I5)*).

Intervjuvanke so kot pomemben vidik pomoči otrokom omenjale tudi **timsko delo**. Pri obravnavi nasilja je zelo pomembno timsko delo, zato se na centru za socialno delo skliče multidisciplinarni tim in naredi načrt pomoči. Dežale so, da se otroka spremlja in v skladu s tem se prilagaja obravnava (*Se skliče multidisciplinarni tim (F1I7), skupaj pogledamo in načrtujemo, kdo bo opravil kako delo (F1I8)*).

Kot metodi dela z otrokom so socialne delavke omenjale **delo s posameznikom** in **delo s skupino** (*Socialno delo s posameznikom (E1I5), socialno delo s skupino (E1I4)*). Intervjuvanke so dejale, da je pri otrocih z izkušnjo nasilja pomembno **postavljanje mej**, saj jih večinoma niso vajeni (*In postavljanje meja (B9I4)*). Sogovornice so povedale, da se pomoč **načrtuje glede na starost otroka, na stisko, ki jo doživlja, in na njegovo pripravljenost na sodelovanje** (*Ga pa prilagodimo na starost in na pripravljenost otrok za sodelovanje z nami (G1I2)*).

INSTITUCIJA, KI INTENZIVNO DELA Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Sogovornice so kot institucijo, ki intenzivno dela z otroki, omenjale **šolo**. V šoli otrokom nudijo dodatno učno pomoč, pomoč pa dobijo tudi s strani šolske svetovalne delavke. S sodelovanjem s šolo so sogovornice zadovoljne (*Šola je tista, ki se dosti ukvarja z njimi, dobijo dodatno pomoč, če to potrebujejo (A2I1)*).

Po besedah intervjuvank z otroki intenzivno dela tudi **zdravstvo**. Vključevanje pedopsihiatrov je ključno, kadar imajo otroci zelo hudo stisko, za razreševanje katere socialne delavke nimajo dovolj znanj (*K pedopsihiatom (C2I3), veliko otrok je vključenih v razvojno ambulanto (B2I1)*).

Socialne delavke so poudarile, da pomoč nudijo tudi **socialnovarstvene ustanove**. Sem spadajo razni inštituti in centri, ki otrokom nudijo tudi psihološko pomoč (*Pri nas imamo tudi inštitut*

Bližina (A2I3), se otroci velikokrat vključujejo v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov (G2I1)).

Pomembna pomoč, ki je na voljo otrokom, je po mnenju intervjuvank pomoč **znotraj centra za socialno delo**. Na centru je na voljo svetovalno delo, področje težave v odraščanju ali program krepitev družin (*Program krepitev družin (D2I3), in pa strokovni delavci centra za socialno delo (G2I3)*).

Sogovornice so povedale, da otrokom pomoč nudijo tudi **psihologi**. Posebej se omenile kliničnega psihologa (*Otroke napotimo k psihologom (C2I2)*). Socialne delavke otroke napotijo k **osebnemu zdravniku in psihologu** ter k **strokovnjakom, ki nudijo dodatno učno pomoč**. Sogovornice so dejale, da otroke napotijo v druge organizacije **izven centra za socialno delo**, ker se drugje lažje odprejo (*Če grejo izven centra, se bolj odprejo (D2I9)*).

PRILAGAJANJE DELA OTROKU IN UPORABA SPECIFIČNIH METOD ZA DELO Z NJIM

Sogovornice so pri tej temi govorile o **delu z otrokom**. Omenile so najrazličnejše storitve, in sicer varstvo otroka, mediacija med mamo in otrokom ter vzpostavitev delovnega odnosa z otrokom in obravnavanje otroka kot enakovrednega odrasli osebi (*Poslušanje (C3I2), povzemanje (C3I3), ko otrok gre, da ni obremenjen (D3I6), vzpostavljanje delovnega odnosa (G3I7)*).

Kot pomemben način prilagajanja dela otroku so intervjuvanke omenjale **vključevanje aktivnosti**. Poudarile so, da pri delu z otroki ne uporabljajo le pogovora, ampak odkrivajo, s pomočjo katere ustvarjalne metode bi se otrok najlažje izrazil. Na ta način prilagajajo delo vsakemu otroku posebej (*Gibanje, risanje, ustvarjanje, da se nekaj dela z rokami, to so tehnike, ki nudijo otroku podporo in pomoč (A3I6), delavnic, ki jih imamo, ustvarjalnih, glasbenih, plesnih (G3I4)*).

Socialne delavke so govorile o tem, na kakšen način **prilagajajo delo otroku**. Pri delu z otrokom je pomembno, da se ta lahko sprosti, da so pogovori razbremenilni, da ne ponavlja zgodbe in da se razgovori opravljajo v zanj čim prijetnejšem prostoru. Delo ne poteka za vse otroke enako, temveč se pri prilagajanju dela osredotočajo tudi na njegovo starost in potrebe ter zmožnosti (*Prilagajam delo starosti otrok in potrebam otrok (B3I1), imamo na centru varno sobo, kjer lahko sodnik opravi razgovor (F3I3), da so razgovori razbremenilni (F3I5)*).

Sogovornice so poudarile pomembnost **prilagajanja pogovora s pomočjo ustvarjalnih metod**. Povedale so, da pri pogovoru za lažje razumevanje otrok uporabljajo delovne liste, se poslužujejo risanja ali igre (*Poskušaj povedati na otroku primeren način, glede na njegovo starost, preko risbic, listov, ki si jih pripraviš vnaprej, iger (D1115)*). Otroku se **prilagodi tudi strokovni jezik**, kar pomeni, da stvari povejo na otroku razumljiv način.

Intervjuvanke nudijo otrokom **pomoč pri šolskem delu** (*Nudimo tudi učno pomoč (B315)*). Otrokom se nudi tudi **svetovalno delo**, ki poteka v obliki individualnega pogovora, ter **odločanje o največji koristi otrok**, glede katere so odloča strokovni tim na centru za socialno delo.

USTVARJALNE METODE, KI SE UPORABLJAJO PRI DELU Z OTROKI

Sogovornice so pri odgovoru na vprašanje, katere ustvarjalne metode uporabljajo pri delu z otroki, omenile šest različnih metod, ki jih vključujejo v svoje delo. Povedale so, da pri delu uporabljajo **glasbo**. Uporabljajo jo ob pogovoru ali pa se poslužujejo petja in igranja na inštrumente (*Včasih imamo kakšne inštrumente, da se lahko kaj glasbenega dogaja (A411)*).

Za lažje izražanje otrok se poslužujejo **likovnega ustvarjanja**. V primeru, da otrok ne zmore povedati, kaj se mu je dogajalo ali kako se počuti, lahko to nariše ali pobarva (*Risanje, barvanje, pobarvanke (B411)*, *pri otrocih, ki ne znajo ubesediti stvari, si pomagamo z risanjem (F412)*).

Intervjuvanke v delo z otroki vključujejo **igre**. To je lahko igranje družabne igre ali pa uporaba lutk, s katerimi lahko otroci prikažejo situacijo, ki jim jo je težko ubesediti (*Pri igri tudi marsikaj slišiš (D415)*, *uporabijo se tudi kake lutke, sploh pri mlajših otrocih, da z njimi prikažejo neko situacijo, dogodek (F416)*).

Socialne delavke v pogovor vključujejo tudi **karte**, s pomočjo katerih se otrok lažje izrazi, ubesedi svoje občutke (*Uporabljam Tibi karte, karte prijateljstva (D412)*), **pravljice** (*Zgodbo prebereš (D4110)*) in **gib**. Pri delu se poslužujejo plesa in raznih športnih aktivnosti (*Tudi gibanje (G413)*).

Socialne delavke uporabljajo **ustvarjalne metode**, ki so otroku blizu, prilagodijo se vsakemu posebej, kar pomeni, da pri nekaterih otrocih uporabljajo samo pogovor, če presodijo, da mu to najbolj ustreza (*Preveriš, kaj je otroku všeč, na katerem področju je močen (D413)*, *pri nekaterih otrocih gre za klasičen pogovor, za postavljanje vprašanj, ki so čim bolj odprta (F411)*).

Od sedmih socialnih delavk, ki sem jih intervjuvala, le ena **ne uporablja ustvarjalnih metod**, ker ne dela na področju svetovanja in z mladostniki ne opravlja svetovalnih razgovorov, ampak dela na področju ukrepov za zaščito otrok (*Jih ne (C4I1)*).

MNENJE O UPORABI KREATIVNIH PRISTOPOV PRI DELU Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Sogovornice so mi v večini primerov odgovorile, da so z uporabo kreativnih pristopov **zadovoljne**. Dejale so, da so kreativni pristopi smiselni in pomembni. Otrokom, ki stvari ne zmorejo ubesediti, pomagajo pri izražanju, pripomorejo k večji sproščenosti ter samemu vzpostavljanju odnosa z otrokom (*Tudi izražanje v obliki plesa se mi zdi super (B5I4), jaz mislim, da so zelo pomembni (D5I1), posredno sprosti svoje napetosti (E5I3), so pa te metode zelo dobrodošle, ker otroku pomagajo, da se lahko izraža (F5I2)*).

Intervjuvanke so mi povedale, kakšen je **odziv otrok na uporabo kreativnih pristopov**. Otroci ob ustvarjanju uživajo, aktivnosti so jim všeč (*Otroci ob takih stvareh, načinih uživajo (A5I1), spoznavne kartice so otrokom tako zanimive (D4I6)*).

Opredelele so se, kateri pristop je po njihovem mnenju **univerzalen**. To je risanje (*Risanje je ena taka stvar, ki je univerzalna (B4I2)*). Poudarile so tudi, da so včasih **nezmožne kreativnosti**, kar je posledica preobremenjenosti (*Trenutno sem preveč obremenjena, da bi bila še dodatno kreativna (D5I5)*). Omenjena je bila tudi **potreba po previdnosti pri uporabi kreativnih pristopov** (*Je pa treba biti previden pri tem, imeti moraš dovolj znanja (F4I7)*).

RAZLIKA MED OBLIKAMI POMOČI GLEDE NA OBLIKO NASILJA

Odgovore na to vprašanje sem lahko razdelila v dve kategoriji. Nekatere intervjuvanke so odgovorile, da **se oblika pomoči razlikuje** glede na obliko nasilja. Vse so izpostavile spolno nasilje nad otroki. Dejale so, da so v primeru, da se je otroku zgodila spolna zloraba, še toliko previdnejše pri dotikih in se ga ne dotikajo, razen če sam izrazi željo po tem. Pri teh otrocih pazijo, da se ne bi ponovno počutili zlorabljeni (*Se razlikuje (A6I1), tukaj je res treba biti pozoren, da se otroka ne dotikamo, ker bi lahko ta dotik čisto napačno razumel (A6I4)*).

Ostale intervjuvanke so odgovorile, da **je oblika pomoči enaka** v vseh primerih nasilja nad otrokom. Program je enak za vse otroke z izkušnjo nasilja in ni razlike med oblikami nasilja. V vseh primerih se dela z otrokom in s starši, a z vsakim posebej. Poudarile so, da je oblika pomoči v večji meri odvisna od trajanja ter obsežnosti stiske in da se v primeru hude stiske ali travme vključi širši nabor strokovnjakov (*Ne bi rekla, da se oblika pomoči razlikuje glede na obliko*

nasilja (D6I2), odvisno je, kako stisko otrok doživlja, kako dolgo jo je doživljal in kako obsežna je ta stiska (F6I2)).

ČASOVNI OBSEG POMOČI OTROKOM

Sogovornice so mi najprej povedale, koliko časa **traja njihove sodelovanje** z otrokom. Najbolj enotne so bile socialne delavke, ki so zaposlene v varni hiši. Povedale so, da otrokom, ki bivajo v varni hiši, nudijo pomoč ves čas bivanja, kar pomeni do enega leta. Ena od intervjuvank je dejala, da se pomoč nudi tudi po odhodu iz varne hiše, v kolikor se mama in otrok vračata ter to potrebujeta. Socialne delavke, zaposlene na centrih za socialno delo, pa so dejale, da se pomoč nudi, dokler jo otrok potrebuje oziroma dokler se ne dosežejo zastavljeni cilji. Ena od sogovornic mi je povedala, da so v določenih primerih otroka spremljali tudi po eno leto (*Otrokom se nudi pomoč, dokler bivajo v varni hiši (E7I1), tistim, ki se pa po odhodu vračajo skupaj z mamo v hišo, pa tudi takrat (E7I2), toliko časa, kolikor otrok to potrebuje (F7I1), zaključí se, ko vidimo, da smo dosegli nek cilj (D7I2)).*

Sogovornice so spregovorile tudi o **intenzivnosti sodelovanja**. Socialne delavke, zaposlene v varni hiši, so dejale, da se pomoč otrokom nudi po potrebi, z nekaterimi sodelujejo večkrat na teden, z drugimi le enkrat. Intervjuvanke, ki so zaposlene na centrih za socialno delo, pa so mi povedale, da se z otrokom sodeluje enkrat na teden, enkrat na 14 dni, v največ primerih pa enkrat na mesec. Ena sogovornica je izpostavila, da v primeru zares hude stiske z otrokom sodeluje dvakrat na teden (*Mogoče na začetku enkrat na teden, kasneje pa enkrat na mesec (F7I11), včasih na 14 dni (D7I6), po potrebi (G7I3)).*

Intervjuvanke so dejale, da je pri zunanjih oblikah pomoči trajanje sodelovanja **odvisno od strokovnjaka**, s katerim otrok sodeluje. V institucijah, kamor usmerijo otroka s potrebo po dodatni pomoči, se strokovnjak, ki z njim sodeluje, odloča o načrtu pomoči in trajanju obravnave (*Če je vključen v zunanje oblike pomoči, je pa odvisno od strokovnjaka, ki ga prevzame (B7I2)).* Sogovornice otroka z izkušnjo nasilja v družini, ki doživlja hudo stisko, **obravnavajo prednostno** (*Kadar vidim, da je otrok v hudi stiski, ga prednostno obravnavam (D7I9)).*

SPREMLJANJE IZVAJANJA IN UPORABA INFORMACIJ O POTEKU DELA Z OTROKOM V PRIMERU NAPOTITVE OTROKA V DRUGO ORGANIZACIJO

Pri tej temi so sogovornice največkrat omenjale **sodelovanje s strokovnjaki iz drugih organizacij**. Največkrat so omenjale sodelovanje s šolo, zdravstvom in socialnovarstvenimi

institucijami ter povedale, da dobro sodelujejo in da je sodelovanje zelo pomembno za kvalitetno pomoč otroku (*Se povežem tudi s šolo, da če kaj zaznajo, mi to sporočijo (D7I4), sodelovanje z institucijami je zelo pomembno (D8I4), pa s centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov (G8I2)*).

Nekatere sogovornice so dejale, da **se izvajanje spremlja**. Ostajajo v stiku z otrokom, da vedo, kaj se z njim dogaja, ob prestopu v drugo organizacijo si izmenjajo informacije ali jo obiščejo skupaj z mamo in otrokom (*Ostajamo v kontaktu z njim (D7I3), informacije se predajo ob vstopu v drugo organizacijo (E8I1)*). Ena sogovornica je dejala, da **se izvajanje ne spremlja** (*Teh informacij mi ne dobivamo nazaj (A8I1)*). En odgovor je bil, da je **spremljanje izvajanja odvisno od institucije**, v katero otroka napotiš (*Odvisno, kam otroka napotiš (D8I1)*).

Sogovornice so govorile o tem, da se **informacije večinoma izmenjujejo na timskih sestankih**. Center za socialno delo skliče multidisciplinarni tim, v sklopu katerega si strokovnjaki iz različnih organizacij izmenjujejo informacije, opažanja, zaznave (*Če imamo kak timski sestanek, potem izmenjamo informacije (A8I2)*).

V sklopu tega vprašanja so intervjuvanke omenjale tudi **poročila**. Za poročila prosijo center za socialno delo ali pa center zanj prosi druge institucije. Poročila je potrebno pošiljati tudi na sodišča (*Poročila posredujem naprej na sodišče (C8I2), kar se tiče centra za socialno delo, oni po navadi nas zaprosijo za kakšno poročilo (G8I5)*).

OBSEG POMOČI, KI SE NUDI OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA

Sogovornice so veliko povedale o **načinih dela z otrokom**. Navajale so neformalno druženje v varni hiši, delavnice, tabor, varno namestitev, sporočila, ki jih prejmejo otroci o nasilju in o tem, kako ravnati v primeru ponovnega nasilja, vlogo zagovornika, uporabo ustvarjalnih metod, podporo, spremljanje (*Psihosocialna pomoč (C9I1), se otroke opolnomoči (C9I5), jim povemo, da je prav, da povejo, kaj se jim dogaja (C9I6), včasih si zagovornik, da otrok lažje izrazi kakšno željo (D9I2), ustvarjalne delavnice (E9I3)*).

Intervjuvanke so poudarile, da je ključno **delo s celotno družino**. Dela se posebej z otrokom in posebej s starši. Delo s starši je potrebno zaradi tega, da se bo otrok lahko vrnil v primarno družino, kar pa se ne bo moglo zgoditi, če se staršema ne bo nudilo pomoči, da spremenita vzorce vedenja (*Potekajo pogovori z otrokom, pogovori s starši (F9I1)*).

Socialne delavke so dejale, da je pomembno tudi **sodelovanje strokovnih služb**. Za učinkovito pomoč otroku je potrebno sodelovanje med različnimi organizacijami, zelo pomembno pa je tudi srečevanje multidisciplinarnega tima (*Srečuje se multidisciplinarni tim (F9I3)*).

Obseg pomoči je po besedah sogovornic širok in odvisen od potreb posameznega otroka. Pomembni so **varovalni dejavniki**, ki je po mnenju ene od intervjuvank šola. V šoli otroka vidijo vsak dan, imajo pa tudi svetovalno delavko, ki mu je na voljo. Socialne delavke so dejale, da se za otroka včasih **izdelajo tudi načrti**. To sta načrt pomoči in varstveni načrt. Tukaj gre za otroke, ki razumejo pomen načrta.

PRIMERI DOBRIH PRAKS PRI NUDENJU POMOČI OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Pri tej temi so mi sogovornice naštele veliko različnih stvari, zato je navedenih kar nekaj kategorij. Intervjuvanke so dejale, da **so vse prakse dobre** in da je dobra praksa **izražanje skozi aktivnosti**. Dejale so, da je pomembno **varno okolje**, ki se zagotavlja otrokom, **sprejemanje** in otrokova **osvojitve ritma** (*Dobra praksa je tudi to, da otrok osvoji en ritem (B10I5)*).

Kot dobro prakso so socialne delavke omenile tudi **namestitev v mladinski dom**, saj je tam veliko različnih strokovnjakov, ki lahko pomagajo otroku. Naštele so tudi dobre prakse, kot so **doseganje cilja, boljša samopodoba, odkritje lastnih interesov**. Poudarile so tudi pomembnost **zaupanja v socialno delavko**, s katero otrok sodeluje, ter **dobro izkušnjo za prihodnost** (*Da se otrok vrne k tebi (D10I7)*). Ena od socialnih delavk je kot dobro prakso izpostavila **kazen za povzročitelja nasilja in pomoč za otroka**. Pomembni so tudi **razgovori z otrokom**.

Sogovornice so za dobro prakso izpostavile **vzpostavljanje odnosa in prostora**. Pomemben se jim zdi prvi stik z otrokom in vzpostavljanje zaupnega in varnega prostora, v katerem bo lahko izrazil svojo stisko (*Da ustvariš prostor, da lahko otrok pove tisto, kar ga teži (G10I3)*).

Intervjuvankam se zdi dobra praksa tudi to, da otrok **izboljša šolski uspeh**, se nauči delati šolske naloge in popravi ocene. Omenile so **napredovanje otroka**, delanje majhnih korakov.

Kot primere dobre prakse so sogovornice izpostavile tudi **pozitivne občutke otrok** ob sodelovanju, ugodna čustva, da se lahko razbremeni. Veliko mu pomeni, da je slišan in upoštevan (*Pride do teh bolj ugodnih čustev (E10I3)*).

Primer dobre prakse je po mnenju socialnih delavk tudi **sodelovanje strokovnih služb**. Pomembno je, da si službe med seboj zaupajo in da vsaka opravi svojo nalogo (*Da strokovne*

službe, ki lahko pomagamo otroku in celotni družini, stopimo skupaj (F10I1)). Dobra praksa je tudi nova strokovna služba, in sicer center za duševno zdravje otrok in mladostnikov.

UČINKOVITOST METOD IN NAČINOV DELA

Sogovornice so omenjale **uspešnost aktivnosti**. Naštele so ustvarjalne metode, ki jih vključujejo v delo z otrokom in so zelo učinkovit pripomoček (*Se organizirajo dejavnosti s celotno skupino otrok (E11I2), delavnice (G11I3)*). **Za uspešnega se je** po besedah intervjuvank **izkazal tudi pogovor** (*S pogovori zagotovo damo pečat (A11I2)*).

Sogovornice so govorile o **učinkovitih metodah**. To so risanje in šport, ki je namenjen sproščanju otrok. Učinkovita metoda je tudi tehnika postavljanja vprašanj in postavljanje vprašanj za vzpodbudo in motiviranje otroka (*Da oceniš, kaj so njegova močna področja (F11I3), ustvarjanje zaupnega prostora (G11I2)*).

Socialne delavke so naštele kar nekaj **učinkovitih načinov dela**. Po njihovem mnenju je to poslušanje, to, da otrok ve, da ti ni vseeno zanj in da si ga pripravljen zaščititi, mu verjameš, ga podpreš. Pomembno je tudi, kako pripraviš prostor zanj in kakšna je tvoja drža med delom z njim (*Da tudi ve, da ti ni vseeno (C11I4), da ne vsiljuješ svojega mnenja (D11I4), tudi to, kako pripraviš prostor (F11I2)*).

Kot učinkovita metoda se je izkazal tudi **vzpostavljen odnos in stik** (*Da jih imamo radi, da smo odprti do njih, da vejo, da lahko pridejo na pogovor k meni (B11I5)*). Sogovornica je dejala, da so učinkovite metode in načini dela **odvisni od potreb** otroka. Po besedah intervjuvank je pomembno tudi **povezovanje z institucijami**, ki lahko otroku nudijo pomoč (*Da se ti tudi potem povezuješ s šolo, s policijo, s sodiščem, z vsemi, ki lahko pomagajo zaščititi otroka (C11I6)*).

POMANJKLJIVOSTI NA PODROČJU DELA Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Sogovornice so povedale, da je velika pomanjkljivost **pomanjkanje pomoči** za otroke z izkušnjo nasilja v družini. Na voljo je premalo pomoči, ni nevladnih organizacij, ki bi lahko podprle otroke, in ni ustanove, ki bi jih obravnavala celostno (*Nimamo nekih nevladnih organizacij (C13I4), na Koroškem nimamo te mreže, ki bi lahko pomagala otrokom (F8I2)*). Povedale so, da je **pomoč težko dostopna** (*Da ne pridejo na vrsto (A12I2)*) in da je **primanjkuje brezplačnih služb**.

Po mnenju intervjuvank so velika pomanjkljivost **dolge čakalne dobe**. Te so prisotne povsod, kjer lahko otroci prejmejo pomoč, tudi pri specialističnih obravnavah, ki jih ti otroci še posebej potrebujejo (*Da so vsepovsod čakalne dobe (E12I2)*).

Sogovornice so omenjale tudi **občutek nemoči socialnih delavk in njihovo pomanjkanje znanj**. V določenih situacijah se počutijo nemočne, saj se zavedajo, da otroci potrebujejo specialistično obravnavo, a morajo nanjo čakati zelo dolgo. (*Kakšno dodatno znanje (B12I1)*).

Ena od intervjuvank je dejala, da **med socialnimi delavci primanjkuje moških**. Ugotavlja, da otroci v življenju potrebujejo tudi moško figuro, v socialnem delu pa so večinoma zaposlene ženske. Kot pomanjkljivost so socialne delavke navedle tudi **opravljanje več vlog hkrati**, torej ne opravljajo le socialnega dela, ampak še marsikaj drugega.

Sogovornice so spregovorile tudi o **pomanjkanju strokovnjakov** nasploh. Primanjkuje strokovnjakov za delo z otroki, premalo je kliničnih psihologov, na Koroškem ni pedopsihiatra (*Kadra ni (F2I4)*).

Intervjuvanke so rekle, da je pomanjkljivost **dolgotrajno čakanje na mnenje kliničnega psihologa**. Mnenje je potrebno za odločitev sodišča o ukrepih za zaščito otrok, vendar se na prostega kliničnega psihologa čaka tudi po dve leti, kar zavleče sam postopek in nudenje ustrezne pomoči.

Po mnenju sogovornic je problem tudi **pomanjkanje časa**. Časa je premalo tako za pripravo na pogovor z otrokom kot za udeležbo na izobraževanjih (*Časa za pripravo ni (C12I2)*). Prav tako opazajo **pomanjkanje izobraževanj in preobremenjenost** socialnih delavk. Ker jih je premalo, imajo naenkrat preveč zadev in vsem ne morejo posvetiti dovolj časa.

Intervjuvanke so mi povedale, da je pomanjkljivost tudi **pomanjkanje kadra na centru za socialno delo**. Primanjkuje socialnih delavk in psihologov. **Premalo je tudi rejniških družin in mladinskih domov**, kamor bi lahko namestili otroke, ki se morajo umakniti iz družine (*Mladinski domovi so pa izven domačega okolja (F12I6)*).

Po besedah socialnih delavk je vidna pomanjkljivost tudi **otrokovo večkratno ponavljanje zgodbe**. Zaradi tega mora otrok večkrat skozi travmatične dogodke in kljub temu da se trudijo, da bi zgodbo povedal hkrati pred socialno delavko, policistom in kriminalistom, jo mora navadno še pred sodnikom.

SPREMEMBE NA PODROČJU DELA Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Pomembna sprememba, ki so jo navedle sogovornice, je **hitrejše delovanje sodišč**, njihovo hitrejše reagiranje in odločanje o zadevah, ki se tičejo otrok z izkušnjo nasilja v družini (*Da bi tudi sodišča hitreje reagirala (A13I1)*). Potrebna sprememba je tudi **več brezplačne pomoči**, saj je plačljiva pomoč za otroke z izkušnjo nasilja v družini nedostopna ali pa težko dosegljiva. Želja intervjuvank je tudi **dodatni kader** (*Da bi eno osebo zaposlili, da bi lahko z otroki posebej delala (B13I1)*).

Sogovornice so dejale, da bi bilo z otroki z izkušnjo nasilja **potrebne več dela**, saj imajo trenutno zaradi vseh zadev premalo časa za vsakega otroka. Želele bi si **več zaposlenih na centru za socialno delo** (*Več zaposlenih (C13I1)*).

Potrebna sprememba po mnenju intervjuvank je tudi **več programov**. Želijo si več možnosti za usmerjanje otrok, programe, ki bi se izvajali na centru za socialno delo. Potrebni je tudi **več izobraževanj socialnih delavk in bolj usposobljenih kadrov za delo z otroki**.

Pomembna sprememba, ki so jo navedle socialne delavke, so **krajše čakalne dobe** (*Da ne bi bile tako dolge čakalne dobe pri teh specialističnih obravnavah (F12I4)*). Največkrat želena sprememba je **več pomoči**. Sogovornice bi si želele pedopsihiatra, ustanovo za celotno obravnavo otrok, za to delo usposobljene nevladne organizacije in večjo dostopnost do pomoči (*Na Koroškem bi nujno potrebovali pedopsihiatra (F12I3), potrebovali bi tudi kakšne nevladne organizacije, ki bi podprle družine (F13I4)*). Intervjuvanke so navedle še eno spremembo, in sicer **prednostno obravnavo** (*Prednostno obravnavo otrok z izkušnjo nasilja (G13I1)*).

5. RAZPRAVA

V raziskavi se je pokazalo, da se odgovori socialnih delavk razlikujejo predvsem glede na to, kje so zaposlene. Odgovori tistih, ki so zaposlene v varni hiši, so bili drugačni od odgovorov tistih, ki so zaposlene na centru za socialno delo, saj je delo v teh dveh institucijah zasnovano različno. Ugotovila sem, da je pri delu z otroki z izkušnjo nasilja najbolj pomemben pogovor. Otroci so zmožni povedati, kaj potrebujejo od bližnjih oseb in strokovnjakov. Njihovo sporočilo je, da potrebujejo varnost in možnost, da se z nekom pogovarjajo o svoji izkušnji (Mullender idr., 2002, str. 210). Skozi pogovor otrok pove, kaj se mu je zgodilo, izrazi svojo stisko, se razbremeni ter dobi podporo, varnost, je slišan, razumljen, upoštevan. Poleg pogovora je pri delu z otroki učinkovita uporaba ustvarjalnih metod, saj se s pomočjo teh otrok izrazi in sprosti. Umetniška izrazna sredstva so dopolnilo klasičnemu načinu dela, torej pogovoru, ki nam je lahko v pomoč pri iskanju notranjih virov moči, in v primeru, kadar ima posameznik težave z besednim in čustvenim izražanjem (Kustec, 2011). Včasih otroci ne najdejo besed za nek dogodek ali čustva in v teh primerih so zelo uporabna ustvarjalna sredstva. Pri delu z ogroženim otrokom je nujno timsko delo (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 75–76), kar je pokazala tudi raziskava. Center za socialno delo mora po uradni dolžnosti sklicati multidisciplinarni tim in vanj povabiti vse pomembne strokovnjake, ki lahko otroku pomagajo. Na ta način se vključi širši nabor strokovnjakov, med katere se razdelijo naloge pomoči.

Načrt pomoči mora vključevati seznam institucij in oseb, ki bodo otroku nudile pomoč (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 92). Z otroki ne delajo intenzivno le socialne delavke, temveč se jim pomoč nudi tudi s strani šole in zdravstva. Ti instituciji sta bili v raziskavi omenjeni kot zelo pomembni. Znotraj zdravstva lahko otroci dobijo specialistično obravnavo, na kateri predelujejo stisko in travme, na šoli lahko dobijo dodatno učno pomoč, šolska svetovalna delavka pa je tista, ki otroka spremlja vsak dan. Pomembno vlogo pri nudenju pomoči otrokom imajo tudi nevladne organizacije, ki lahko nudijo dodatno pomoč.

Otroku lahko pri soočanju in predelavi posledic nasilja pomagamo tako, da vzpostavimo občutek varnosti in zaupnosti v odnosu z nami (Štirn, 2014, str. 145–147). Socialne delavke, ki so sodelovale v moji raziskavi, so povedale, da je to prvi in zelo pomemben korak pri sodelovanju z otrokom. Šele potem, ko otrok začne zaupati, lahko izrazi svojo stisko in začne skupaj s socialno delavko delati na načrtu pomoči, učenju socialnih veščin in podobno. Otrokom zelo veliko pomeni to, da so slišani, da se jih upošteva, da se jim verjame, da se jih obravnava kot enakovredne, da se jih zaščiti.

V raziskavi me je presenetilo to, da kar šest od sedmih intervjuvank pri delu z otroki uporablja ustvarjalne metode. Uporabljajo vse, predvsem pa tiste, ki so jim blizu in za katere se čutijo kompetentne. S pomočjo medijev ustvarjalnosti se udeleženci spoznavajo, izražajo in sporazumevajo (Šugman Bohinc, 1994). Sogovornice so z učinki kreativnih pristopov zadovoljne, saj se otroci s pomočjo ustvarjalnih metod lažje izražajo, se sprostitjo in tako se socialna delavka z njimi na ta način tudi lažje poveže.

Oblika pomoči se pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini ne razlikuje glede na obliko nasilja. Vsem otrokom se nudi enaka pomoč, razlika je le v tem, da so v primeru otrokove izkušnje spolne zlorabe socialne delavke previdnejše pri dotikih. Otroka s takšno izkušnjo se ne dotikajo, razen če sam izrazi željo po tem. Preprečiti želijo, da bi otrok dotik razumel napačno in bi se počutil ponovno zlorabljen.

Presenetilo me je tudi to, kako redko socialne delavke sodelujejo z otroki, saj so sogovornice zaposlene na centru za socialno delo največkrat govorile o srečanjih enkrat na mesec, kar se mi zdi v primeru hude stiske premalo. Tudi same so izpostavile ta vidik, vendar so preobremenjene, da bi bilo lahko več srečanj. Sodelovanja z otrokom trajajo toliko časa, kot je to potrebno oziroma dokler otroci bivajo v varni hiši. Zagotovljena mora biti izmenjava potrebnih informacij med različnimi institucijami, ki so v stiku z otrokom (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 75–76). Kadar so otroci napoteni v druge institucije, socialne delavke iz različnih organizacij izmenjujejo informacije in opažanja, največ informacij pa se izmenja na timskih sestankih.

Eden od korakov je delo s povzročiteljem nasilja nad otrokom, pri čemer jih je potrebno soočiti z napačnimi predstavami o nasilju, izdelati oceno ponovitvene nevarnosti ter s povzročiteljem pripraviti osebni načrt odgovornosti (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017, str. 96–100). Dela se z otrokom, ločeno pa tudi s starši. Cilj je, da bi se otrok lahko vrnil v matično družino, vendar je za to potrebno delo s starši, da se spremenijo njihovi vzorci vedenja.

Skozi raziskavo sem odkrila kar nekaj primerov dobre prakse, ki so jih izpostavile socialne delavke. Zanje so to napredovanje otroka, boljša samopodoba, pojav ugodnejših čustev, boljši učni uspeh, kazen za povzročitelja nasilja. Pri delu z otroki z izkušnjo nasilja je učinkovita metoda vzpostavljen odnos in zaupen ter varen prostor. Pomembno je, da otroku pomagamo izraziti čustva in stiske na njemu prijazen način (Štirn, 2014, str. 145–147). Pogovori z otrokom in aktivnosti, ki se vključujejo v pogovor, so se izkazali za učinkovite načine dela.

Tekom raziskave sem zaznala tudi marsikatero pomanjkljivost in potrebno spremembo. Največkrat omenjeno je bilo pomanjkanje pomoči, brezplačne pomoči ali strokovnjakov. Omenjene so bile tudi dolge čakalne dobe pri vseh strokovnjakih. Posledica tega je, da socialne delavke otrok ne morejo usmeriti v organizacije, ki bi jih lahko podprle. V primeru, da jih lahko usmerijo v določeno organizacijo, pa morajo otroci na obravnavo čakati predolgo. Podatek, ki mi ga je zaupala ena sogovornica, me je zelo presenetil. Mladostnik, ki ima samomorilne misli, pride na vrsto za obravnavo pri psihologu vsake štiri mesece. Ta podatek se mi zdi izredno zaskrbljujoč. Navedena pomanjkljivost je bila tudi preobremenjenost socialnih delavk in pomanjkanje izobraževanj.

Ob raziskovanju sem dobila kar nekaj predlogov za spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini. Potrebovali bi več pomoči, več brezplačnih služb, nevladnih organizacij in strokovnjakov. Čakalne dobe bi se morale skrajšati, saj se s čakanjem stiske otrok le še poglobljajo. Socialne delavke bi potrebovale tudi več dodatnih izobraževanj, saj se večkrat počutijo nemočne.

6. SKLEPI

- Pri delu z otroki z izkušnjo nasilja je zelo pomembna vzpostavitev odnosa in zaupnega prostora.
- Pomembno je, da je otrok varen, slišan, razumljen, upoštevan, da se mu verjame, da se ga obravnava enakovredno, da se ga razbremeni in podpre.
- V pomoč otrokom je potrebno vključevati širši krog strokovnjakov, ki lahko otroku pomagajo na različnih področjih. Ključno je timsko delo.
- Zelo učinkovite so ustvarjalne metode, s katerimi se otroci lažje izrazijo in sprostijo.
- Pri delu z otroki z izkušnjo spolnega nasilja je potrebno biti bolj previden pri dotikih.
- Otrokom se pomoč nudi toliko časa, kolikor to potrebujejo. Nudi se jim jo od dvakrat na teden pa do enkrat na mesec.
- Pomembno je tudi delo s starši, da se lahko otrok čim prej vrne v matično družino.
- Na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini je veliko primerov dobrih praks, otroci napredujejo, izboljšajo samopodobo, najdejo interese, popravijo učni uspeh, se razbremenijo.
- Na tem področju je tudi nekaj pomanjkljivosti, ki bi jih bilo potrebno odpraviti, da bi se otrokom lahko zagotavljala bolj kvalitetna pomoč. Potrebovali bi več strokovnjakov, več brezplačnih služb, več nevladnih organizacij, krajše čakalne dobe in več

7. PREDLOGI

Socialne delavke so med pogovori navedle kar nekaj pomanjkljivosti in potrebnih sprememb, ki sem jih tekom opravljanja prakse zaznala tudi sama.

- Potrebno bi bilo zagotoviti več izobraževanj za socialne delavke, saj sem skozi intervjuje ugotovila, da se socialne delavke velikokrat počutijo nemočne in nekompetentne. S pridobivanjem dodatnih znanj bi se lahko dvignila tudi njihova samozavest.
- V študij socialnega dela bi bilo dobro vpeljati tudi obvezen predmet, pri katerem bi študentje spoznavali ustvarjalne metode, ki se lahko uporabijo pri delu z ljudmi. Socialne delavke so poročale, da se jim zdi marsikatera ustvarjalna metoda zelo uporabna, vendar se je ne čutijo zmožne uporabiti.
- Na centru za socialno delo in v varni hiši bi se lahko otrokom nudilo več možnosti za pogovor o preživetem nasilju in posledicah. Otroci bi tako imeli več možnosti za razbremenitev ob strokovnjakih, s katerimi so že vzpostavili zaupen odnos.
- Socialne delavke bi bilo potrebno razbremeniti, saj imajo zaradi preobremenjenosti premalo časa za delo z otroki, poleg tega pa tudi premalo časa za to, da bi bile pri svojem delu bolj kreativne. Vse to namreč vpliva na kakovost dela z otroki.

8. LITERATURA

1. Avsec, M., & Rode, N. (2015). Pravlјice kot sredstvo v socialnem delu z otroki. *Socialno delo*, 54 (3), 111-121.
2. Aničič, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., & Sušnik, A. (2017). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 10. 2. 2021 s https://www.drustvo-dnk.si/images/publikacije/2017-smernice_otroci.pdf
3. Čačinovič Vogrinčič, G. (1992). *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana: Advance.
4. Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. Domiter Protner, K. (2014). *Zloraba otrok v družini: možnosti ukrepanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
6. Društvo za nenasilno komunikacijo. (2021). *Nasilje nad otroki*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/nasilje-nad-otroki.html>.
7. *Družinski zakonik*, Ur. l. RS 15/2017, 21/2018- ZNOrg, 22/2019, 67/2019-ZMatR-C.
8. Eriksson, M., Bruno, L., & Näsman, E. (2013). *Domestic Violence, Family Law and School. Children's Right to Patricipation, Protection and Provision*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
9. Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
10. Grabrijan, B. (2010). Materinski domovi in varne hiše 17 let po ustanovitvi. *Socialno delo*, 49 (1), 21-32
11. Horvat, D. (2016). Nasilje proti ženskam v okviru človekovih pravic. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon* (str. 49–50). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
12. Horvat, D., & Matko, K. (2014). Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki nudijo pomoč ženskam in otrokom – žrtvam nasilja ter delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon* (str. 243–247). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
13. Končina Peternel, M. (1998). *Pomoč otrokom, ko starši odpovedo: družinskopravni vidik*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

14. Konvencija o otrokovih pravicah. (1989). Pridobljeno 20. 1. 2022 s [CRC - Konvencija o otrokovih pravicah \(gov.si\)](#)
15. Kuhar, R., Guzelj, P., Drolc, A., & Zabukovec, K. (1999). *O nasilju: priročnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
16. Kustec, K. (2011). Umetnostna izrazna sredstva v socialnem delu. *Socialno delo*, 50 (1), 27-33
17. Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (2019). *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
18. Lešnik Mugnaioni, D. (2014). Otroci v primežu zlorabe moči. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon* (93–101). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
19. Lukas, E. (1993). *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva družba.
20. Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu* [pdf]. Pridobljeno 22. 2. 2021 s [PDF \(dlib.si\)](#)
21. Miller, K. (2000). *Otrok v stiski: priročnik za vzgojitelje, učitelje, strokovnjake in starše, ki se srečujejo z otroki, ki doživljajo stiske, krize in stres*. Ljubljana: Educy.
22. Mullender, A., Hague, G., Imam, U., Kelly, L., Malos, E., & Regan, L. (2002). *Children's Perspectives on Domestic Violence*. London: Sage Publications.
23. Munc, M. (2010). *Nemoč nasilja*. Maribor: De Vesta.
24. Plaz, M. (2016). Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon* (75). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
25. *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini* (2009). Ur. l. RS 31/2009, 42/2017
26. Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales.
27. Satler, A., J. (1996). *Trpinčen otrok: kako prepoznavati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok: razširjeni zbornik/II. ciklus seminarjev Namesto koga roža cveti*. Ljubljana: Meridiana.

28. Štirn, M. (2014). Poti do otroka z izkušnjo nasilja – kako otroku nuditi ustrezno podporo in pomoč pri soočenju s posledicami nasilja. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon* (145–147). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
29. Šugman Bohinc, L. (1994). Socialno kulturno delo. *Socialno delo*, 33(4), 317-324
30. Švab, A. (2010). *Kdo se boji (raznovrstnosti) družin? Sociološki pogled/i na sodobno družinsko življenje*. *Socialno delo*, 49 (5/6), 341-349
31. *Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, Ur. l. RS 16/2008, 68/2016, 54/2017 – ZSV-H, 196/2021 - ZDOsk
32. Zloković, J., & Dečman Dobrnjič, O. (2007). *Zaprte oči ne vidijo zla: trpinčenje, zanemarjanje in spolna zloraba otrok – odgovornost družine, družbe in šole*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

9. PRILOGE

9.1. SMERNICE ZA INTERVJU

OBLIKA POMOČI, KI JO PREJMEJO OTROCI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako poteka delo z otrokom, ki doživlja nasilje? Katera institucija intenzivneje dela z njim?

Kako prilagajate delo otroku in katere specifične metode uporabljate za delo z otrokom?

Katere ustvarjalne metode, kot na primer risanje, glasba, ples, igra uporabljate pri delu, da se otrok lažje izrazi? Kaj menite o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini?

Kako se oblika pomoči razlikuje glede na obliko nasilja, ki mu je bil otrok izpostavljen?

OBSEG POMOČI, KI SE NUDI OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI?

Koliko časa se otrokom z izkušnjo nasilja v družini nudi pomoč? Če napotite otroka na drugo organizacijo, kako spremljate izvajanje pomoči in kako uporabite informacije, ki jih dobite o poteku dela z otrokom?

Kaj vse obsega pomoč, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja v družini?

PRIMERI DOBRIH PRAKS PRI DELU Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kakšni so primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini?

Katere metode ali načini dela so pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini najbolj učinkoviti?

POMANJKLJIVOSTI PRI DELU Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kakšne pomanjkljivosti opazate pri delu z otroki, ki so bili žrtve nasilja v družini?

Kakšne spremembe bi predlagali na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini?

9.2. ODPRTO KODIRANJE

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1I1	Ovisno od starosti.	Ovisno od starosti	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I2	V bistvu je bolj to, da je ta čustvena podpora, čustvena bližina.	Nudenje čustvene podpore in čustvena bližina	Podpora otroka	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I3	Kakšna igra, taka lahka, primerna njihovi starosti.	Igra primerna starosti otrok	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I4	Kakšno risanje, igra z lutkami.	Risanje in igra z lutkami	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I5	Sestavljanje sestavljanek, risanje, risanke, včasih poslušamo kakšno pesmico, se pogovarjamo	Sestavljanje sestavljanek, risanje, gledanje risank, poslušanje pesmic, pogovor	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I6	Treba jim je povedati, da to ni v redu, da to ni prav, da je to, kar počnejo, nesprejemljivo.	Treba jim je povedati, kaj je prav in kaj ne	Postavljanje mej	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I7	Smo rekli, da takega vedenja ne moremo tolerirati in to so recimo taki usmerjeni pogovori	Usmerjeni pogovori	Pogovor z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I8	Pa tudi kaj ustvarjamo	Ustvarjanje	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A1I9	Pogovor, usmerjanje, postavljanje meja, ozaveščanje, kaj je v redu, kaj ni v redu	Pogovor, usmerjanje, postavljanje meja, ozaveščanje	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A2I1	Šola je tista, ki se dosti ukvarja z njimi, dobijo dodatno pomoč, če to potrebujejo.	Nudenje dodatne pomoči s strani šole	Nudenje pomoči s strani šole	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A2I2	Tudi pedo-psihološki dispanzer	Nudenje pomoči s strani pedo-psihološkega dispanzerja	Nudenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A2I3	Pri nas imamo tudi inštitut Bližina	Nudenje pomoči s strani inštituta Bližina	Nudenje pomoči s strani socialnovarstvenih ustanov	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A2I4	So bili otroci tudi nameščeni v Klimatsko zdravilišče Rakitna	Nastanitev v Klimatskem zdravilišču Rakitna	Nudenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

A3I1	Z igro, s čustveno bližino, telesno bližino	Igra, čustvena bližina, telesna bližina	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
A3I2	Če potrebujejo pomoč pri kakšni nalogi, jim jo nudimo	Pomoč pri nalogah	Pomoč pri šolskem delu	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
A3I3	Pomembno je poslušanje, čustveno vživljanje	Poslušanje, čustveno vživljanje	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
A3I4	Ko otroka zaznaš, da ima neko čustveno potrebo, mu poskušaš pomagat in tudi mami približat to čustveno potrebo	Pomoč pri zadovoljevanju čustvenih potreb	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
A3I5	Sprehodi so tudi ena taka super stvar.	Sprehodi	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
A3I6	Gibanje, risanje, ustvarjanje, da se nekaj dela z rokami, to so tehnike, ki nudijo otroku podporo in pomoč	Gibanje, risanje, ustvarjanje	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
A4I1	Včasih imamo kakšne inštrumente, da se lahko kaj glasbenega dogaja	Igranje na inštrumente	Uporaba glasbe	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
A4I2	Pa risanje	Risanje	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
A4I3	Pa igra z raznimi plišastimi igračkami, ko skušajo te živalce sporočat, kaj je, kaj ni sprejemljivo oziroma, da lahko otroci pokažejo tisto, ker nosijo v sebi	Izražanje s pomočjo plišastih igračk	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
A5I1	Otroci ob takih stvareh, načinih uživajo	Užitek otrok ob ustvarjanju	Odziv otrok na kreativne pristope	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A5I2	To so zelo uporabne zadeve in se otroku s tem tudi približaš, da otrok vidi, da se zanimamo za	Uporabnost kreativnih pristopov in vzpostavljanje odnosa z otrokom	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini

	njega, da nam je mar			
A5I3	Da ima tistih 10, 15 minut čiste pozornosti	Pozornost namenjena otroku	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A5I4	Da imajo občutek, da so zaželeni, da so sprejeti	Občutek zaželenosti, sprejetosti	Občutki otrok pri sodelovanju	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A6I1	Se razlikuje	Se razlikuje	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
A6I2	Če gre za spolno zlorabo, iščemo pomoč zunaj	Iskanje zunanje pomoči v primeru spolne zlorabe	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
A6I3	Pri takemu otroku pazimo, da se ga ne dotikamo	Previdnost pri dotikih v primeru spolne zlorabe	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
A6I4	Tukaj je res treba bit pozoren, da se otroka ne dotikamo, ker bi lahko ta dotik čisto napačno razumel	Previdnost pri dotikih, da se dotik ne bi razumel napačno	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
A6I5	Če gre za spolno zlorabo, ne vemo, kako bo otrok doživel dotik, da se ne bi slučajno spet počutil zlorabljen	Preprečevanje občutka ponovne zlorabe	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
A7I1	Mi tukaj skupaj z njimi živimo in veliko je tega neformalnega druženja	Veliko neformalnega druženja	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
A7I2	So pa tudi neki usmerjeni pogovori	Usmerjeni pogovori z otrokom	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
A7I3	Ves ta čas, ko je mama v varni hiši, so otroci vključeni	Vključenost med celotnim bivanjem v varni hiši	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
A7I4	Na neformalni način ali skozi to igro, lahko pa je tudi usmerjeno delo	Neformalno druženje, igra, usmerjeno delo	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
A7I5	Ves čas, ko so v varni hiši, so deležni neke vrste pozornosti	Nudnje pozornosti med celotnim bivanjem v varni hiši	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
A8I1	Teh informacij mi ne dobivamo nazaj	Ni povratnih informacij	Izvajanje se ne spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo

A8I2	Če imamo kak timski sestanek, potem izmenjamo informacije	Izmenjava informacij na tinskem sestanku	Izmenjava informacij na tinskih sestankih	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
A8I3	Na tinskem sestanku se dogovorimo, kaj bo kdo naredil, kako lahko kdo pomaga	Dogovor o nalogah strokovnih služb	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
A9I1	Gremo na tabor	Tabor	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
A10I1	Največje stvari se zgodijo v teh aktivnostih, ali je to poslušanje glasbe, risanje in se otroci ob tem izražajo, govorijo, kaj se je zgodilo, ko se lahko vključujejo zraven	Vključevanje v aktivnosti in izražanje s pomočjo le-teh	Izražanje skozi aktivnosti	Primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A11I1	Igra, neformalne zadeve	Igra, neformalno druženje	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
A11I2	S pogovori zagotovo damo pečat	S pogovori se da pečat	Uspešnost pogovorov	Učinkovitost metod in načinov dela
A12I1	Da je premalo pomoči	Premalo pomoči	Pomanjkanje pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A12I2	Da ne pridejo na vrsto	Ne pridejo na vrsto	Nedostopnost pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A12I3	Da je treba dolgo čakati	Dolgotrajno čakanje	Dolge čakalne dobe	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A12I4	Včasih smo sami nemočni	Nemoč socialnih delavk	Občutek nemoči socialnih delavk	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A12I5	Kdaj nam zmanjka kakega znanja	Premalo znanja socialnih delavk	Pomanjkanje znanja socialnih delavk	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A13I1	Da bi tudi sodišča hitreje reagirala	Hitrejša reakcija sodišč	Hitrejše delovanje sodišč	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A13I2	Ni služb, ki bi jih potrebovali oziroma so plačljive	Ni potrebnih služb oziroma so le-te plačljive	Pomanjkanje brezplačnih služb	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

A13I3	Želeli bi si, da bi bilo več pomoči, ki ne bi bila plačljiva	Želja po več pomoči, ki ne bi bila plačljiva	Več brezplačne pomoči	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
A13I4	Neverjetna leta, to so pa take delavnice za starše, ki se učijo, kako komunicirati z različno starimi otroki	Delavnice Neverjetna leta	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
A14I1	To je v bistvu tudi ena stvar, ki manjka, moški.	Pomanjkanje moških	Pomanjkanje moških socialnih delavcev	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B1I1	Najprej ga sprejmemo	Sprejem otroka	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I2	Odvisno od starosti otroka in njegovih potreb	Odvisno od starosti in potreb	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I3	Pogovore	Pogovori	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I4	Učno pomoč	Učna pomoč	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I5	Organizacijo učenja	Organizacija učenja	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I6	Jih crkljamo	Crkljanje	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I7	Se igramo z njimi	Igranje	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I8	Iger	Igranje iger	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I9	Sprehodov	Sprehodi	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I10	Svetovalnih pogovorov z mladostniki	Svetovalni pogovori z mladostniki	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I11	Pomoči s tehnologijo	Pomoč s tehnologijo	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I12	Individualno	Individualno delo	Delo s posameznikom in skupino	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I13	Skupinsko	Skupinsko delo	Delo s posameznikom in skupino	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1I14	Skupaj pogledamo risanko	Skupno gledanje risanke	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B2I1	Veliko otrok je vključenih v	Vključenost v razvojno ambulanto	Nudjenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z

	razvojno ambulanto			otroki z izkušnjo nasilja v družini
B2I2	Psiholog	Obiskovanje psihologa	Nudenje pomoči s strani psihologa	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B2I3	Povezujemo se s šolsko svetovalno službo	Povezovanje s šolsko svetovalno službo	Nudenje pomoči s strani šole	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B2I4	Se je izvajal tudi dnevni center za otroke in mladostnike in jim je bila nudena učna pomoč	Nudenje učne pomoči v dnevnem centru za otroke in mladostnike	Nudenje pomoči s strani socialnovarstvene ustanove	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B2I5	Zdaj je MOCIS odprl še Večgeneracijski center	Odprtje Večgeneracijskega centra s strani MOCISA	Nudenje pomoči s strani socialnovarstvene ustanove	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B3I1	Prilagam delo starosti otrok in potrebam otrok	Prilagajanje dela starosti in potrebam otrok	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I2	So zelo zanimive družabne igre	Igranje družabnih iger	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I3	Sprehodi	Sprehodi	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I4	Prevzamemo tudi varstvo	Varstvo otrok	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I5	Nudimo tudi učno pomoč	Nudenje učne pomoči	Pomoč pri šolskem delu	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I6	Svetovalno delo je pa individualni pogovor	Svetovalno delo v obliki individualnega pogovora	Svetovalno delo	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I7	Uporabljamo vse, kar kot socialne delavke znamo	Uporaba socialnodelovnih znanj	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I8	Rišemo, izdelujemo kake trganke, ustvarjamo kaj likovnega	Risanje, izdelovanje trganek, ustvarjanje	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B3I9	Se poslužujemo mediacije med mamo in otrokom	Posluževanje mediacije med mamo in otrokom	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
B4I1	Risanje, barvanje, pobarvanke	Risanje, barvanje, pobarvanke	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki

B4I2	Risanje je ena taka stvar, ki je univerzalna	Univerzalnost risanja	Univerzalnost	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B4I3	Z mladostnicami smo včasih za sprostitev barvale kakšne mandale.	Barvanje mandal	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
B4I4	Smo že tudi peli	Petje	Uporaba glasbe	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
B4I5	Se na stolu vrti pa se ob tem kaj pogovarjava	Vrtenje na stolu in pogovor	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B4I6	Smo se že igrali s kakšnimi lutkami	Igra z lutkami	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
B5I1	Risanje, kake športne dejavnosti so vrhunske	Zadovoljstvo z risanjem in s športnimi dejavnostmi	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B5I2	Kreativne dejavnosti, izdelovanje, risanje, barvanje, se vedno izkaže za dober pristop, tudi pisanje	Za dober pristop se izkažejo kreativne dejavnosti, izdelovanje risanje, barvanje, pisanje	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B5I3	Tudi petje je super	Zadovoljstvo s petjem	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B5I4	Tudi izražanje v obliki plesa se mi zdi super	Zadovoljstvo s plesom	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B5I5	Bi bilo vrhunsko, če bi imeli eno svetovalko samo za otroke	Želja, da bi imeli svetovalko za otroke	Potreba po dodatnem kadru	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B5I6	Otroci so željni aktivnosti	Otroci si želijo aktivnosti	Odziv otrok na kreativne pristope	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B6I1	Meni se ne zdi, da bi bilo različno.	Ni razlike	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
B6I2	Kadar se je pri kakem otroku izkazalo, da je bila kaka spolna zloraba, sem malo bolj previdna pri telesnih kontaktih.	Previdnost pri dotikih v primeru spolne zlorabe	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja

B6I3	Da otrok čuti sprejetost in da se mu obenem postavljajo meje	Občutek sprejetosti in postavljanje mej	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B6I4	Je pomembno izhajati iz otroka	Pomembno je izhajati iz otroka	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B6I5	Da se odzoveš toliko, kot se on približa	Odzivanje glede na to, koliko se otrok približa	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B7I1	Dokler je tu.	Dokler je v varni hiši	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
B7I2	Če je vključen v zunanje oblike pomoči, je pa odvisno od strokovnjaka, ki ga prevzame	Pri zunanjih oblikah pomoči odvisno od strokovnjaka	Odvisno od strokovnjaka	Časovni obseg pomoči otrokom
B7I3	Eni večkrat, drugi manjkrat, po potrebi.	Po potrebi	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
B8I1	Pri razvojni ambulanti je pa tako, da smo kar povezane socialne delavke med seboj	Povezanost socialnih delavk v varni hiši in razvojni ambulanti	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
B8I2	Specialna pedagoginja mi je kar veliko stvari poslala	Posredovanje gradiva specialne pedagoginje	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
B8I3	Včasih nam pošljejo navodila, da jih mi predamo mami	Pošiljanje navodil	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
B9I1	Od tega, da ga pomagam hraniti ali pa umiti ali pa skuhati za njega	Hranjenje, umivanje, kuhanje	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
B9I2	Do iger, do risanja, do pogovorov, do sprehodov, do izletov, do crkljanja, do gledanja risank in pogovora o njih.	Igre, risanje, pogovori, sprehodi, izleti, crkljanje, gledanje risank, pogovor o njih	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
B9I3	Zelo široko in glede na njihove potrebe.	Širok in odvisen od potreb	Obseg pomoči	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
B9I4	In postavljanje meja.	Postavljanje meja	Postavljanje mej	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje

B915	Do svetovalnih razgovorov, da prepozna svoje želje pa potrebe	Svetovalni razgovori za prepoznavanje želja in potreb	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
B1011	Pri otrocih slabe prakse ni.	Ni slabe prakse	Vse prakse so dobre	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B1012	Meni se zdi zelo pomembno, da z otrokom navežemo ta prvi stik	Pomembnost navezovanja prvega stika	Vzpostavljanje odnosa in prostora	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B1013	Da jim nudimo varno okolje	Nudenje varnega okolja	Varno okolja	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B1014	Sprejemanje	Sprejemanje	Sprejemanje	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B1015	Dobra praksa je tudi to, da otrok osvoji en ritem	Otrokova osvojitvev ritma	Osvojitvev ritma	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B1016	Da se nauči delat šolske naloge, da popravi ocene.	Se nauči delati šolske naloge in popravi ocene	Izboljšanje šolskega uspeha	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B1111	Odvisno od potreb otroka.	Odvisno od otrokovih potreb	Odvisno od potreb	Učinkovitost metod in načinov dela
B1112	Pri teh kreativnih metodah za izražanje čustev je risanje ena taka vsesplošno uporabna metoda	Risanje vsesplošno uporabna metoda	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
B1113	Tudi šport za sproščanje	Šport je uporaben za sproščanje	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
B1114	Meni se zdi pomembno, da jih sprejmemo z enim prisrčnim, toplim, človeškim odnosom.	Sprejemanje s prisrčnim, toplim, človeškim odnosom	Vzpostavljen odnos in stik	Učinkovitost metod in načinov dela
B1115	Da jim imamo radi, da smo odprti do njih, da vejo, da lahko pridejo na pogovor k meni	Ljubezen, odprtost, dostopnost	Vzpostavljen odnos in stik	Učinkovitost metod in načinov dela
B1116	Največ vreden je ta občutek topline.	Največ vreden je občutek topline	Vzpostavljen odnos in stik	Učinkovitost metod in načinov dela
B1211	Kakšno dodatno znanje	Potreba po dodatnem znanju	Pomanjkanje znanja socialnih delavk	Pomanjkljivosti na področju dela z

				otroki z izkušnjo nasilja v družini
B1212	Pri sebi opazim pomanjkanje znanja o pasteh družabnih omrežij	Pomanjkanje znanja o pasteh družabnih omrežij	Pomanjkanje znanja o pasteh družabnih omrežij	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B1213	Da smo v eni osebi vse	V eni osebi vse	Opravljanje več vlog hkrati	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
B1311	Da bi eno osebo zaposlili, da bi lahko z otroki posebej delala	Želja po strokovni delavki za otroke	Potreba po dodatnem kadru	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C111	Usmerjam cel postopek	Usmerjanje postopka	Sodelovanje s sodišči	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C112	Sodelujem s sodišči	Sodelovanje s sodišči	Sodelovanje s sodišči	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C113	Hodim na obravnave na sodišča	Obiskovanje obravnave na sodiščih	Sodelovanje s sodišči	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C114	Se pogovarjam z otroki	Pogovori	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C211	Usmerimo družino v socialnovarstveno storitev pomoč družini za dom ali otroke v težave v odraščanju	Usmerjanje družine v socialnovarstveni storitvi pomoč družini za dom in težave v odraščanju	Nudjenje pomoči znotraj centra za socialno delo	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C212	Otroke napotimo k psihologom	Napotitev otrok k psihologom	Nudjenje pomoči s strani psihologa	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C213	K pedo-psihiatrom	Napotitev otrok k pedo-psihiatru	Nudjenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C214	Vodenja	Vodenje	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C215	Spremljanja	Spremljanje	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C216	Podpore	Podpora	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C311	Pogovor z otroci	Pogovor z otroci	Delo z otroki	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
C312	Poslušanje	Poslušanje	Delo z otroki	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
C313	Povzemanje	Povzemanje	Delo z otroki	Prilagajanje dela otroku in uporaba

				specifičnih metod za delo z otrokom
C314	Spremljam, kako za otroke potekajo stvari na sodišču	Spremljanje poteka obravnave na sodišču	Sodelovanje s sodišči	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C315	Pišem začasne odredbe na sodišča	Pisanje začasnih odredb	Sodelovanje s sodišči	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C316	Se strokovni tim na centru odloči, kaj je največja korist otrok	Odločanje strokovnega tima na centru za socialno delo o največji koristi otrok	Odločanje o največji koristi otrok	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
C317	Raziskujem, kako zadevo peljat na sodišče in jo izpeljat	Raziskovanje o postopkih na sodišču	Sodelovanje s sodišči	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
C411	Jih ne	Ne uporablja	Ustvarjalnih metod ne uporablja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
C511	Bi se moglo z otroci, ki so žrtve nasilja, več delati, bolj kontinuirano	Z otroci, ki so žrtve nasilja, bi se moglo delati več in bolj kontinuirano	Potrebne bi bilo več dela	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C512	Ni strokovnjakov, ki bi lahko dovolj delali z njimi	Pomanjkanje strokovnjakov za delo z otroki	Pomanjkanje strokovnjakov	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C513	Čakalne dobe so zelo dolge	Dolge čakalne dobe	Dolge čakalne dobe	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C514	Ko se zaprosi za mnenje kliničnega psihologa, to na sodišču trenutno traja dve leti	Na mnenje kliničnega psihologa se čaka dve leti	Dolgotrajno čakanje na mnenje kliničnega psihologa	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C515	Naj bi jih bilo premalo	Premalo kliničnih psihologov	Pomanjkanje strokovnjakov	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C611	Je drugače	Je drugače	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
C612	Odvisno od intenzivnosti in oblike nasilje	Odvisno od intenzivnosti in oblike nasilja	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
C613	Temu primerno se pogovarja z otroki.	Pogovor odvisen od oblike nasilja, ki jo je otrok doživel	Drugačna oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
C711	Če enkrat na mesec prideš do otroka, je to veliko.	Srečanje z otrokom enkrat na mesec	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
C712	Veliko premalo, kot bi bilo potrebno	Premalo glede na potrebe	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom

C8I1	Spremljam na način, da tekom postopka pisno zaprošam vse institucije za poročila	Pisno zaprošanje institucij za poročila	Poročila	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
C8I2	Poročila posredujem naprej na sodišče	Posredovanje poročil na sodišče	Poročila	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
C9I1	Psihosocialna pomoč	Nudnje psihosocialne pomoči	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I2	Potrebno zagotoviti varno namestitev	Zagotavljanje varne namestitve	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I3	Spremljanje	Spremljanje	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I4	Je potrebno delat s starši	Potrebno delati s starši	Delo s celotno družino	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I5	Se otroke opolnomoči	Opolnomočenje otrok	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I6	Jim povemo, da je prav, da povejo, kaj se jim dogaja	Sporočilo, da je prav, da povedo o dogajanju	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I7	Da to, kar se jim dogaja, ni prav, da se to ne sme dogajati	Sporočilo, da takšno ravnanje ni pravilno	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I8	Jim podamo številke	Podaja številke, na katere lahko pokličejo	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C9I9	Je šola tisti varovalni dejavnik	Šola kot varovalni dejavnik	Varovalni dejavniki	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
C10I1	Namestitev otroka v mladinski dom	Namestitev otroka v mladinski dom	Mladinski dom	Primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C11I1	Definitivno pogovor	Pogovor	Uspešnost pogovorov	Učinkovitost metod in načinov dela
C11I2	Da se otroka poslušata	Poslušanje otroka	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
C11I3	Da ti zaupa	Zaupanje otroka	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
C11I4	Da tudi ve, da ti ni vseeno	Zavedanje otroka, da ti ni vseeno	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
C11I5	Da si ga pripravljen zaščititi	Zavedanje otroka, da si ga pripravljen zaščititi	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
C11I6	Da se ti tudi potem povezuješ s šolo, s	Povezovanje s šolo, s policijo, s	Povezovanje z institucijami	Učinkovitost metod in načinov dela

	policijo, s sodiščem, z vsemi, ki lahko pomagajo zaščititi otroka	sodiščem, z vsemi ki lahko pomagajo zaščititi otroka		
C1211	Premalo kadra na centru za socialno delo	Premalo kadra na centru za socialno delo	Pomanjkanje kadra na centru za socialno delo	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1212	Časa za pripravo ni	Ni časa za pripravo	Pomanjkanje časa	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1213	Na centru nam primanjkujeje psihologi	Primanjkovanje psihologov na centru za socialno delo	Pomanjkanje kadra na centru za socialno delo	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1214	Manjka nam pa tudi izobraževanj.	Premalo izobraževanj	Pomanjkanje izobraževanj	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1311	Več zaposlenih	Več zaposlenih	Več zaposlenih na centru za socialno delo	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1312	Več programov, kamor bi lahko usmerjali otroke	Več programov, kamor bi lahko usmerjali otroke	Več programov	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1313	Da bi te programe imeli na centru, da bi lahko sami izvajali te programe	Novi programi na centru za socialno delo, ki bi jih lahko izvajali sami	Več programov	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
C1314	Nimamo nekih nevladnih organizacij	Ni nevladnih organizacij	Pomanjkanje pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D111	Se mi zdi pomemben zaupen odnos, ki ga vzpostaviš z njim	Vzpostavitev zaupnega odnosa z otrokom	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D112	Da se počuti slišan	Občutek slišnosti	Občutki otrok pri sodelovanju	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D113	Da mu verjameš	Občutek, da mu verjameš	Občutki otrok pri sodelovanju	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D114	Da mu ne obljubljaš nekih stvari, ki niso mogoče	Ne obljubljanje stvari, ki niso mogoče	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D115	Da ga podpreš	Ga podpreš	Podpora otroka	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D116	Da če spregovori o nasilju, jasno poveš, da to ni v redu	Jasno sporočilo, da nasilje ni sprejemljivo	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje

D117	Da mu poveš, da si stvari dolžen posredovati naprej	Sporočilo, da si informacije dolžen posredovati naprej	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D118	Da ga opremiš s tem, kaj to pomeni	Otroka opremiš s tem, kaj to pomeni	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D119	Da se predstaviš	Predstavitev socialne delavke	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1110	Da na koncu preveriš, kako se mu je zdelo	Preverjanje otrokovih občutkov o sodelovanju	Občutki otrok pri sodelovanju	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1111	Pomemben je občutek varnosti, sprejetosti, slišnosti, razumljenosti	Pomemben je otrokov občutek varnosti, sprejetosti, slišnosti, razumljenosti	Občutki otrok pri sodelovanju	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1112	V odnos z otrokom vstopaš bolj senzibilno	V odnos z otrokom vstopaš bolj senzibilno	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1113	Se ne pogovarjaš v nekem strokovnem jeziku	Se ne pogovarjaš v strokovnem jeziku	Prilagajanje strokovnega jezika	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D1114	Preverjaš, ali te razume	Preverjaš, ali te razume	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1115	Poskušaš povedat na otroku primeren način, glede na njegovo starost, preko risbic, listov, ki si jih pripraviš vnaprej, iger	Poveš na otroku primeren način, glede na njegovo starost, s pomočjo risanja, delovnih listov, iger	Prilagajanje pogovora s pomočjo ustvarjalnih metod	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D1116	Uporabim Tibi kartice, s katerimi se spoznaš	Uporaba Tibi kartic za spoznavanje	Uporaba kart	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D1117	Se mi zdi, da lahko preko igre dobiš veliko stvari od otroka, otrok se zelo sprosti	Sproščenost otroka s pomočjo igre	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1118	Poslužujem se tudi kart prijateljstva, s katerimi lahko preverim počutje.	Uporaba kart prijateljstva za preverjanje počutja	Ustvarjalne metode	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D1119	Imaš za pogovor pripravljene pripomočke	Imaš pripravljene pripomočke za pogovor	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D1120	Slediš otroku.	Slediš otroku	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D211	Imamo zelo malo nevladnih organizacij	Pomanjkanje nevladnih organizacij	Pomanjkanje pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D212	Se starše napoti, da grejo do osebnega zdravnika, psihologa	Napotitev k osebnemu zdravniku in psihologu	Nudenje pomoči s strani zdravstva in psihologa	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

D213	Program krepitev družin	Program krepitev družin na centru za socialno delo	Nudenje pomoči znotraj centra za socialno delo	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D214	Ko iščemo dodatno učno pomoč	Iskanje dodatne učne pomoči	Nudenje dodatne učne pomoči	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D215	Otroku povem, da ga lahko usmerim do sodelavke	Sporočilo otroku o možnosti zamenjave socialne delavke	Nudenje pomoči znotraj centra za socialno delo	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D216	Smo odkriti	Odkritost	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
D217	Povezujem se tudi s šolo	Povezovanje s šolo	Nudenje pomoči s strani šole	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D218	Na vezi z društvom Mir	Sodelovanje z društvom Mir	Nudenje pomoči s strani socialnovarstvenih ustanov	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D219	Če grejo izven centra, se bolj odprejo	Izven centra za socialno delo se bolj odprejo	Večja odprtost izven centra za socialno delo	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D311	Odvisno od otroka, od njegove starosti	Odvisno od otroka in starosti	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D312	Delamo preko zgodbe, knjige, igre	Delo preko zgodbe, knjige, igre	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D313	Pripravim liste o počutju, za iskanje tega, v čem je otrok dober, da vidiš, kakšna je njegova socialna mreža	Uporaba delovnih listov	Prilagajanje pogovora s pomočjo ustvarjalnih metod	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D314	Za mene je ključnega pomena vzpostavitev odnosa.	Vzpostavitev odnosa	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D315	Pomembno je, da si vzamemo dovolj časa za pogovor	Imeti dovolj časa za pogovor	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D316	Da, ko otrok gre, da ni obremenjen	Neobremenjenost otroka ob odhodu	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D317	Da nanj ne prelagiš neke odgovornosti	Ne prelagiš odgovornosti na otroka	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom

D3I8	Da mu poskušaš to odgovornost odvzet	Odvzemanje odgovornosti	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D3I9	Ga sprejemaš kot enakovrednega	Sprejemanje otroka kot enakovrednega	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D3I10	Ga zaradi tega, ker je otrok, ne obravnavaš drugače	Otroka ne obravnavaš drugače	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D4I1	Igro	Igra	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I2	Uporabljam Tibi karte, karte prijateljstva	Uporaba Tibi kart, kart prijateljstva	Uporaba kart	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I3	Preveriš, kaj je otroku všeč, na katerem področju je močen	Uporaba metod, ki so otroku blizu	Ustvarjalne metode	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I4	Na koncu pogovora z njim odigram igro	Po pogovoru igranje igre	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I5	Pri igri tudi marsikaj slišiš.	Spoznavanje otroka skozi igro	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I6	Spoznavne kartice so otrokom tako zanimive	Zanimanje otrok za spoznavne kartice	Odziv otrok na kreativne pristope	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D4I7	Stvari prilagajaš otroku	Prilagajanje otroku	Ustvarjalne metode	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I8	Pove z risbo	Izražanje s pomočjo risanja	Uporaba risanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I9	Svojo izkušnjo poveš	Osebno odzivanje socialne delavke	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D4I10	Zgodbo prebereš	Branje zgodbe	Uporaba pravljic	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
D4I11	Soustvarjaš neko zgodbo	Soustvarjanje zgodbe	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
D5I1	Jaz mislim, da so zelo pomembni.	So zelo pomembni	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D5I2	V programu krepitev družin smo imeli idejo, da tudi staršem predstavimo neke	Pozitiven odziv na vpeljevanje igre v delo	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini

	stvari preko igre in je bil zelo pozitiven odziv			
D5I3	Bolj si kreativen, boljše je.	Dobro je, če si kreativen	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D5I4	Včasih te kreativnosti tudi ne zmoreš.	Ne zmoreš biti kreativen	Nezmožnost kreativnosti	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D5I5	Trenutno sem preveč obremenjena, da bi bila še dodatno kreativna.	Pomanjkanje kreativnosti zaradi preobremenjenosti	Nezmožnost kreativnosti	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D6I1	Pomembno je delati tako z otrokom, kot s starši.	Pomembno je delati z otrokom in s starši	Delo s celotno družino	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
D6I2	Ne bi rekla, da se oblika pomoči razlikuje glede na obliko nasilja.	Oblika pomoči se ne razlikuje glede na obliko nasilja	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
D7I1	Dokler stvari niso v redu.	Dokler se stvari ne uredijo	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D7I2	Zaključim se, ko vidimo, da smo dosegli nek cilj.	Zaključim se, ko dosežemo cilj	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D7I3	Ostajamo v kontaktu z njimi.	Ostajajo v kontaktu z otrokom	Izvajanje se spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D7I4	Se povežem tudi s šolo, da če kaj zaznajo, mi to sporočijo.	Povezava s šolo in izmenjava informacij	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D7I5	Kadar gre za neko stisko, je srečanje enkrat na teden	V primeru stiske srečanje enkrat na teden	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D7I6	Včasih na 14 dni	Enkrat na 14 dni	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D7I7	Včasih na mesec.	Enkrat na mesec	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D7I8	Lahko je tudi dvakrat na teden	Dvakrat na teden	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D7I9	Kadar vidim, da je otrok v hudi stiski, ga prednostno obravnavam	Prednostna obravnava v primeru hude stiske	Prednostna obravnava	Časovni obseg pomoči otrokom

D8I1	Odvisno, kam otroka napotiš	Odvisno, v katero institucijo otroka napotiš	Odvisno od institucije	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D8I2	Kadar so odprti ukrepi, se poročila pošiljajo vsepovsod	Pošiljanje poročil v primeru izreka ukrepov	Poročila	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D8I3	Mislím, da med seboj dobro sodelujemo.	Dobro medsebojno sodelovanje	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D8I4	Sodelovanje z institucijami je zelo pomembno.	Pomembnost sodelovanja med institucijami	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D8I5	Je pomembno, da mi vemo, kaj se z njim dogaja	Pomembno vedeti, kaj se dogaja z otrokom	Izvajanje se spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D8I6	Mislím, da so zelo pomembni timi, to povezovanje	Pomembnost timov in povezovanja	Izmenjava informacij na timskih sestankih	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
D9I1	Svetovalni pogovori	Svetovalni pogovori	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
D9I2	Včasih si zagovornik, da otrok lažje izrazi kakšno željo.	Vloga zagovornika	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
D9I3	Razbremenilni pogovori	Razbremenilni pogovori	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
D10I1	Da otrok dela neke take majhne korake	Otrok dela majhne korake naprej	Napredovanje otroka	Primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D10I2	Da pride do nekega cilja	Pride do cilja	Dosega cilja	Primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z

				izkušnjo nasilja v družini
D1013	Da ima boljšo samopodobo	Ima boljšo samopodobo	Boljša samopodoba	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D1014	Najde stvar, v kateri je dober.	Najde nekaj, kar ga veseli	Odkrije lastne interese	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D1015	Da se je izboljšal učni uspeh	Izboljšanje učnega uspeha	Izboljšanje šolskega uspeha	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D1016	Vidiš, kako otrok napreduje.	Otrok napreduje	Napredovanje otroka	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D1017	Da se otrok vrne k tebi	Vračanje otroka	Zaupanje v socialno delavko	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D1018	Da ima neko dobro izkušnjo za naprej.	Ima dobro izkušnjo za naprej	Dobra izkušnja za prihodnost	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D1111	Da vzpostaviš nek odnos	Vzpostavitev odnosa	Vzpostavljen odnos in stik	Učinkovitost metod in načinov dela
D1112	Da daš vedeti, da ti je mar zanj	Daš vedeti, da ti je mar za otroka	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1113	Da je slišan	Je slišan	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1114	Da ne vsiljuješ svojega mnenja	Ne vsiljuješ svojega mnenja	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1115	Da lahko spregovori	Lahko spregovori	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1116	Da mu verjameš	Mu verjameš	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1117	Da ga podpreš	Ga podpreš	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1118	Da poveš, kaj lahko in kaj ne moreš	Poveš, kakšne so tvoje zmožnosti	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1119	Da si pošten do njega.	Si pošten do njega	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
D1211	Da je preveč zadev	Preveč zadev	Preobremenjenost	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D1212	Da nas je premalo na centru	Premalo zaposlenih na centru za socialno delo	Pomanjkanje kadra na centru za socialno delo	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

D12I3	Da imamo premalo časa, da bi se lahko izobraževali	Premalo časa za izobraževanje	Pomanjkanje časa	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D12I4	Da v našem okolju ni organizacij, kamor bi otroka lahko usmerili	Ni organizacij za pomoč otrokom	Pomanjkanje pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
D12I5	Včasih otroka spremljamo celo leto	Spremljanje otroka eno leto	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
D13I1	Mislim, da bi bilo potrebno omogočiti več izobraževanj na to temo	Več izobraževanj	Več izobraževanj socialnih delavk	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E1I1	Poteka v obliki sprostitev iger	Sprostitvene igre	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I2	Delavnic	Delavnice	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I3	Športnih aktivnosti	Športne aktivnosti	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I4	Socialno delo s skupino	Socialno delo s skupino	Delo s posameznikom in skupino	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I5	Socialno delo s posameznikom.	Socialno delo s posameznikom	Delo s posameznikom in skupino	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I6	Organiziramo razne dejavnosti	Organiziranje dejavnosti	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I7	Odhajamo na sprehode	Sprehodi	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I8	Družabne igre	Družabne igre	Uporaba ustvarjalnih metod	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I9	Vzpostavimo kontakt.	Vzpostavitev kontakta	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I10	Prihajajo na pogovore	Pogovori	Pogovori z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I11	Nudimo jim učno pomoč	Nudenje učne pomoči	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E1I12	Preko vsakodnevnih srečanj	Delo poteka preko vsakodnevnih srečanj	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
E2I1	Psihološka ambulanta v zdravstvenem domu Velenje.	Psihološka ambulanta v zdravstvenem domu	Nudenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E2I2	V psihološko ambulanto h klinični psihologinji.	Klinična psihologinja	Nudenje pomoči s strani psihologa	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

E311	Glede na starost otroka	Prilagajanje starosti otroka	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
E312	Delo v skupini	Delo v skupini	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
E313	Delo s posameznikom	Delo s posameznikom	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
E314	Je to v obliki športnih aktivnosti, ustvarjalnih, kreativnih delavnic, sprostitvenih iger, družabnih iger	Športne aktivnosti, ustvarjalne delavnice, sprostitvene igre, družabne igre	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
E411	Risanje	Risanje	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
E412	Šport	Šport	Uporaba giba	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
E413	Glasba	Glasba	Uporaba glasba	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
E414	Preko raznoraznih iger	Igre	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
E511	Mislím, da so kreativni pristopi zelo smiselni	Smiselnost kreativnih pristopov	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E512	Otrok se preko teh kreativnih metod izrazi	Izražanje otroka s pomočjo kreativnih pristopov	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E513	Posredno sprosti svoje napetosti	Sproščanje napetosti otroka s pomočjo kreativnih pristopov	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E611	Tu morem reči, da se oblika pomoči ne razlikuje.	Oblika pomoči se ne razlikuje	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
E612	Mi imamo v našem programu za vse otroke enak program	Za vse otroke je enak program	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
E711	Otrokom se nudi pomoč dokler bivajo v varni hiši	Ves čas bivanja v varni hiši	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
E712	Tistim, ki se pa po odhodu vračajo	Tudi po odhodu iz varne hiše	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom

	skupaj z mamo v hišo, pa tudi takrat			
E8I1	Informacije se predajo ob vstopu v drugo organizacijo	Predaja informacij ob vstopu otroka v drugo organizacijo	Izvajanje se spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
E8I2	CSD vabi na timske sestanke	Predaja informacij na timskih sestankih, ki jih organizira center za socialno delo	Izmenjava informacij na timskih sestankih	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
E9I1	Raznorazne dejavnosti	Dejavnosti	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I2	Mladinske delavnice	Mladinske delavnice	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I3	Ustvarjalne delavnice	Ustvarjalne delavnice	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I4	Risanje	Risanje	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I5	Glasba	Glasba	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I6	Organiziramo tabore	Organiziranje taborov	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I7	Gremo na sprehod	Sprehodi	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I8	Organiziramo sprostivne vaje	Organiziranje sprostitvenih vaj	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E9I9	Učna pomoč	Učna pomoč	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
E10I1	Ko je bil osumljenec kaznivega dejanja na koncu obsojen in je sledila zaporna kazen, otrok pa se je vključeval v psihološke obravnave	Zaporna kazen za povzročitelja nasilja in psihološka obravnava otroka	Kazen za povzročitelja nasilja in pomoč za otroka	Primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E10I2	Da se nasmejijo	Nasmeh otrok	Pozitivni občutki otrok	Primeri dobrih praks pri nudenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E10I3	Pride do teh bolj ugodnih čustev	Pride do ugodnih čustev	Pozitivni občutki otrok	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E10I4	Otroci tudi sami povedo o dogajanjih doma, v družini in dajo na ta način to ven iz sebe, kar jim olajša stisko.	Otroci povedo o dogajanjih v družini, kar jih razbremeni	Pozitivni občutki otrok	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E11I1	Skupinsko delo.	Skupinsko delo	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
E11I2	Se organizirajo dejavnosti s celotno skupino otrok	Organiziranje dejavnosti s celotno skupino otrok	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
E11I3	Izvajanja nekih vaj	Izvajanje vaj	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
E11I4	Družabnih iger	Družabne igre	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
E11I5	Pohoda v naravo	Pohod v naravo	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
E12I1	Da otroci na specialistične obravnave pri psihologu čakajo zelo dolgo.	Otroci na specialistične obravnave pri psihologu čakajo zelo dolgo	Dolge čakalne dobe za specialistične obravnave	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E12I2	Da so vsepovsod čakalne dobe	Vsepovsod so čakalne dobe	Dolge čakalne dobe	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E12I3	Pomanjkanje kadra za delo z otroki	Pomanjkanje kadra za delo z otroki	Pomanjkanje strokovnjakov	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E13I1	Zmanjšanje čakalnih vrst	Zmanjšanje čakalnih vrst	Krajše čakalne dobe	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
E13I2	Dodatne kadre, ki bi se bolj usposabljali za delo z otrokom	Kadri, ki bi se bolj usposabljali za delo z otrokom	Bolj usposobljeni kadri za delo z otrokom	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F1I1	Ko dobimo prijavo, vstopimo v sodelovanje skupaj s policijo in kriminalistom in opravljamo te prve razgovore skupaj, zato da se ne ponavlja ta razgovor	Preprečevanje večkratnih razgovorov z otrokom	Pogovori z otroki	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F1I2	Mi kot strokovni delavci centra takrat zastopamo otrokove pravice, koristi	Zastopanje otrokovih pravic in koristi	Pogovori z otroki	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje

F113	Naša svetovalna pomoč se načrtuje glede na starost otroka in glede na njegovo stisko.	Svetovalna pomoč se načrtuje glede na starost in stisko otroka	Načrtovanje pomoči glede na starost, stisko in pripravljenost na sodelovanje	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F114	Opravimo razgovore	Opravljanje razgovorov	Pogovori z otroki	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F115	Če pa se izkaže, da otrok potrebuje dodatno pomoč, pa se pomoč poišče v okviru zdravstva	Dodatno pomoč se poišče v okviru zdravstva	Nudenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F116	V nasilju vedno delujemo timsko	V nasilju se vedno deluje timsko	Timsko delo	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F117	Se skliče multidisciplinarni tim	Sklic multidisciplinarnega tima	Timsko delo	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F118	Skupaj pogledamo in načrtujemo, kdo bo opravil kako delo	Načrtovanje nalog	Timsko delo	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F211	Zelo dobro sodelovanje imamo z zdravstvom.	Zelo dobro sodelovanje z zdravstvom	Nudenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F212	Na Koroškem smo sicer kar omejeni.	Omejenost na Koroškem	Nedostopnost pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F213	Čakalne dobe so kar dolge.	Dolgotrajno čakanje	Dolge čakalne dobe	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F214	Kadra ni.	Ni kadra	Pomanjkanje strokovnjakov	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F215	Ima zdravstvo tudi druge možnosti, kot je klimatsko zdravilišče Rakitna, ki se je izkazalo kot obravnava, ki je zelo učinkovita.	Učinkovita obravnava s strani zdravstva, v klimatskem zdravilišču Rakitna	Nudenje pomoči s strani zdravstva	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F216	Zelo dobre so tudi svetovalne službe na šolah.	Dobro sodelovanje s svetovalnimi službami na šolah	Nudenje pomoči s strani šole	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F217	Večje šole imajo v okviru svetovalne službe organiziran tudi tim strokovnjakov in ti lahko zelo dobro delujejo.	Dobro delovanje tima svetovalne službe	Nudenje pomoči s strani šole	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

F311	Pri delu z otroci je zelo pomembno, da razgovori, ki jih opravljamo z njimi, ne povzročajo dodatnih stisk.	Razgovori ne smejo povzročati dodatnih stisk otroku	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F312	Da mu ni treba ponavljat zgodbe.	Preprečevanje ponavljanja zgodbe	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F313	Imamo na centru varno sobo, kjer lahko sodnik opravi razgovor.	Varna soba na centru za socialno delo, kjer lahko sodnik opravi razgovor	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F314	Pomembno je, da si občutljiv, da zaznaš otrokovo stisko, zmožnosti	Pomembna je občutljivost za zaznavanje otrokove stiske in zmožnosti	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F315	Da so razgovori razbremenilni.	Razgovori morajo biti razbremenilni	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F316	Pomembno je, da se vzpostavi nek zaupen odnos	Vzpostavitev zaupnega odnosa	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F317	In da se lahko otrok sprosti, kolikor je pač to možno.	Možnost, da se otrok sprosti	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F318	Pri mlajših otrocih je dobro prilagodit prostor, da se lahko vmes tudi malo igra, kaj nariše.	Prilagoditev prostora za mlajše otroke z možnostjo igre in risanja	Prilagajanje dela otroku	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
F411	Pri nekaterih otrocih gre za klasičen pogovor, za postavljanje vprašanj, ki so čim bolj odprta.	Klasičen pogovor in postavljanje čim bolj odprtih vprašanj	Ustvarjalne metode	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
F412	Pri otrocih, ki ne znajo ubesedit stvari, si pomagamo z risanjem.	Uporaba risanja za pomoč pri izražanju	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
F413	Imamo tudi karte, ki lahko pomagajo otrokom, da se izrazijo	Uporaba kart za pomoč pri izražanju	Uporaba kart	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
F414	Otroci, pa tudi najstniki, imajo zelo radi glasbo, lahko je samo v ozadju, ko se pogovarjamo.	Glasba	Uporaba glasbe	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki

F4I5	Vprašaš, kakšna glasba mu je všeč in na takšen način vzpostaviš neko zaupanje, otroku pokažeš, da te zanima zanj.	Z vprašanjem o glasbi vzpostaviš zaupanje in se približaš otroku	Uporaba glasbe	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
F4I6	Uporabijo se tudi kake lutke, sploh pri mlajših otrocih, da z njimi prikažejo neko situacijo, dogodek.	Uporaba lutk za uprizoritev dogodka	Uporaba igre	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
F4I7	Je pa treba biti previden pri tem, imeti moraš dovolj znanja.	Potreba po previdnosti in znanju	Potreba po previdnosti pri uporabi kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F5I1	Treba je biti previden.	Potreba po previdnosti	Potreba po previdnosti pri uporabi kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F5I2	So pa te metode zelo dobrodošle, ker otroku pomagajo, da se lahko izraža	Ustvarjalne metode dobrodošle za pomoč pri izražanju	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F5I3	In je pomembno, da ugotoviš, kaj določenemu otroku ustreza.	Pomembno vedeti, kaj določenemu otroku ustreza	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F5I4	Nam pomagajo, da lažje vzpostavimo odnos z otrokom in da otrok lažje pove tisto, kar čuti	Pomagajo pri vzpostavitvi odnosa in izražanju otroka	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F5I5	Je pomembno, da si kot strokovni delavec kreativen	Pomembno, da je strokovni delavec kreativen	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F6I1	Kjer gre za res močno stisko ali travmo, potem vključimo širši nabor strokovnjakov.	Širši nabor strokovnjakov v primeru hude stiske ali travme	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
F6I2	Ovisno je, kako stisko otrok doživlja, kako dolgo jo je doživljal in kako obsežna je ta stiska.	Ovisno od trajanja in obsežnosti stiske	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
F6I3	Ne bi pa rekla, da se oblika pomoči razlikuje glede na obliko nasilja.	Oblika pomoči se ne razlikuje glede na obliko nasilja	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja

F614	Je pa pomembno tudi sodelovanje s starši, v kolikor pa je otrok odvzet iz družine pa z rejniki ali s strokovnimi centri, kamor je otrok nameščen.	Sodelovanje s starši, z rejniki ali s strokovnimi centri	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja
F711	Toliko časa, kolikor otrok to potrebuje.	Toliko časa, kolikor otrok to potrebuje.	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
F712	Se strokovne službe usedemo skupaj, skličemo multidisciplinarni tim in naredimo načrt pomoči otroku	Skliče se multidisciplinarni tim in naredi načrt pomoči otroku	Timsko delo	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F713	Je pomembno, da se otroka redno spremlja, da strokovne službe sodelujemo, izmenjujemo opažanja, zaznave, strokovne ugotovitve in na ta način prilagajamo način obravnave, dolžino obravnave.	Redno spremljanje otroka in sodelovanje strokovnih služb ter prilagajanje načina in dolžine obravnave	Timsko delo	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F714	Da lahko varno zaključiš, je potreben čas.	Za varen zaključek je potreben čas	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
F715	Potrebno je delo s celotno družino, tudi če otrok ne živi pri starših.	Potrebno delo s celotno družino	Delo s celotno družino	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
F716	Ko k sodelovanju povabimo druge strokovnjake, je pomembna ta zaveza, da vsak opravi dogovorjeno nalogo, ki je nujno potrebna za boljše počutje, razbremenitev, predelavo stiske, zaščito otroka.	Pomembno je, da vsak strokovnjak opravi dogovorjeno nalogo, ki pomaga otroku	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
F717	Na koncu razgovora z otrokom se vedno izkaže, da mu je lažje, da mu je bilo pomembno, da je lahko povedal, da je bil slišan, da se je nekdo zanimal	Na koncu razgovora se izkaže, da je otroku lažje in pomembno, da je bil slišan in upoštevan	Pozitivni občutki otrok	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini

	za njegovo počutje, njegovo mnenje.			
F718	Ti razgovori se vedno izkažejo kot dobra praksa.	Razgovori	Razgovori z otrokom	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F719	Je pa v veliki meri dovolj samo en pogovor.	En pogovor	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
F7110	Ko zastavimo obravnavo bolj široko, je to več.	Pri širši obravnavi je pogovorov več	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
F7111	Mogoče na začetku enkrat na teden, kasneje pa enkrat na mesec.	Na začetku enkrat na teden, kasneje enkrat na mesec	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
F7112	Smo ves čas v povezavi z zdravstvom, da vemo, kaj se z otrokom dogaja.	V povezavi z zdravstvom, da se otroka spremlja	Izvajanje se spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
F811	Pomembno je, da v obravnavi tudi otrok dobi glas in da mu pomagamo, da zbere pogum, da pove.	Pomembno je zagotoviti glas otroka	Podpora otroka	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
F812	Na Koroškem nimamo te mreže, ki bi lahko pomagala otrokom	Na Koroškem ni mreže pomoči otrokom	Pomanjkanje pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F911	Potekajo pogovori z otrokom, pogovori s starši	Pogovori z otrokom in s starši	Delo s celotno družino	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
F912	Sodelovanje z drugimi pomembnimi strokovnimi službami	Sodelovanje z drugimi pomembnimi strokovnimi službami	Sodelovanje strokovnih služb	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
F913	Srečuje se multidisciplinarni tim	Srečuje se multidisciplinarni tim	Sodelovanje strokovnih služb	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
F914	Pisati moramo poročila	Pisanje poročil	Sodelovanje strokovnih služb	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
F1011	Da strokovne službe, ki lahko pomagamo otroku in celotni družini, stopimo skupaj	Sodelovanje strokovnih služb za pomoč otroku	Sodelovanje strokovnih služb	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F1012	Da si strokovne službe zaupamo	Medsebojno zaupanje strokovnih služb	Sodelovanje strokovnih služb	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F10I3	Da vsak opravi svoj del.	Vsaka strokovna služba opravi svoj del	Sodelovanje strokovnih služb	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F10I4	Kar imamo novo je center za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Nova strokovna služba, in sicer center za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Nova strokovna služba	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F11I1	Najprej je pogovor	Pogovor	Uspešnost pogovorov	Učinkovitost metod in načinov dela
F11I2	Tudi to, kako pripraviš prostor	Priprava prostora	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
F11I3	Da oceniš, kaj so njegova močna področja	Prepoznava otrokovih močnih področij	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
F11I4	Da se mu poskušaš prilagodit.	Prilagoditev otroku	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
F11I5	Tehnika postavljanja vprašanj.	Tehnika postavljanja vprašanj	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
F11I6	Pomembno je, da vprašanja postavimo tako, da otroka spodbudimo, motiviramo	Postavljanje vprašanj za spodbudo in motiviranje otroka	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
F11I7	Pomembna je tudi naša drža.	Pomembna je tudi drža	Učinkoviti načini dela	Učinkovitost metod in načinov dela
F12I1	Da nimamo ene ustanove, kjer bi lahko otroka, ki ga je potrebno umakniti iz družine, za eno krajše obdobje namestili in kjer bi bil tim strokovnjakov, ki bi otroku nudil celostno pomoč in zagotovil vse potrebno za kazenski postopek.	Pomanjkanje ustanove za celostno obravnavo otroka	Pomanjkanje pomoči	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F12I2	Da more otrok večkrat ponavljat zgodbo različnim strokovnjakom.	Večkratno ponavljanje zgodbe	Večkratno ponavljanje zgodbe otroka	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F12I3	Na Koroškem bi nujno rabili pedopsihiatra.	Potreba po pedopsihiatru na Koroškem	Več pomoči	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F12I4	Da ne bi bile tako dolge čakalne dobe pri teh specialističnih obravnavah.	Krajše čakalne dobe pri specialističnih obravnavah	Krajše čakalne dobe	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F12I5	Rejniških družin ni	Premalo rejniških družin	Pomanjkanje rejniških družin	Pomanjkljivosti na področju dela z

				otroki z izkušnjo nasilja v družini
F12I6	Mladinski domovi so pa izven domačega okolja	Na Koroškem mladinskega doma ni	Pomanjkanje mladinskih domov	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F13I1	Da bi imeli eno ustanovo, ki bi nudila celostno obravnavo tukaj in zdaj.	Potreba po ustanovi za celostno obravnavo	Več pomoči	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F13I2	Da bi bila večja dostopnost do strokovnih pomoči	Večja dostopnost do strokovnih pomoči	Več pomoči	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F13I3	Tudi več kadra bi potrebovali.	Več kadra	Potreba po dodatnem kadru	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
F13I4	Potrebovali bi tudi kakšne nevladne organizacije, ki bi podprle družine.	Potreba po nevladnih organizacijah	Več pomoči	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G1I1	Z otroki se povežem skozi kake delavnice, neformalno druženje in skozi pogovor.	Povezovanje z otroki skozi delavnice, neformalno druženje in pogovor	Socialno delo z otrokom	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
G1I2	Ga pa prilagodimo na starost in na pripravljenost otrok na sodelovanje z nami.	Glede na starost in pripravljenost otrok na sodelovanje	Glede na starost, stisko in pripravljenost na sodelovanje	Potek dela z otrokom, ki doživlja nasilje
G2I1	Se otroci velikokrat vključujejo v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Vključevanje v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Nudenje pomoči s strani socialnovarstvenih ustanov	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G2I2	Tudi ta šolska svetovalna delavka sodeluje z njimi	Sodelovanje s šolsko svetovalno delavko	Nudenje pomoči s strani šole	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G2I3	In pa strokovni delavci centra za socialno delo.	Sodelovanje s centrom za socialno delo	Nudenje pomoči s strani socialnovarstvenih ustanov	Institucija, ki intenzivno dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G3I1	Prilagajamo pa z uporabo igre	Prilagajanje z uporabo igre	Prilagajanje pogovora s pomočjo ustvarjalnih metod	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
G3I2	Risanja	Risanje	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
G3I3	Ustvarjanja	Ustvarjanje	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba

				specifičnih metod za delo z otrokom
G3I4	Delavnic, ki jih imamo, ustvarjalnih, glasbenih, plesnih.	Ustvarjalne, glasbene, plesne delavnice	Vključevanje aktivnosti	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
G3I5	Je po pomemben pogovor	Pomemben pogovor	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
G3I6	Ohranjanje stika z njimi	Ohranjanje stika z otroki	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
G3I7	Vzpostavljanje delovnega odnosa	Vzpostavljanje delovnega odnosa	Delo z otrokom	Prilagajanje dela otroku in uporaba specifičnih metod za delo z otrokom
G4I1	Največ risanje	Risanje	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
G4I2	Pa ustvarjalne delavnice imamo	Ustvarjalne delavnice	Uporaba likovnega ustvarjanja	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
G4I3	Tudi gibanje	Gibanje	Uporaba giba	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
G4I4	Ples	Ples	Uporaba giba	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
G4I5	Petje	Petje	Uporaba glasbe	Ustvarjalne metode, ki se uporabljajo pri delu z otroki
G5I1	Meni se zdijo super	So super	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G5I2	Ker se odpre bolj sproščen prostor.	Ustvarjanje sproščenega prostora	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G5I3	To neformalno druženje ustvari bolj sproščen prostor, bolj se povežemo, otroci se hitreje odprejo, lažje povejo določene stvari.	Ustvarjanje sproščenega prostora, večje povezanosti, otroci se odprejo in se izpovejo	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G5I4	So dobrodošli kreativni pristopi pri delu z otroki.	Kreativni pristopi so dobrodošli	Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov	Mnenje o uporabi kreativnih pristopov pri delu z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G6I1	Niti se na razlikuje tako zelo glede na obliko nasilja.	Se ne razlikuje glede na obliko nasilja	Enaka oblika pomoči	Razlika med oblikami pomoči glede na obliko nasilja

G7I1	Ves čas, ko biva pri nas	Ves čas bivanja v varni hiši	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
G7I2	Ni zdaj neke časovne omejitve.	Ni časovne omejitve	Trajanje sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
G7I3	Po potrebi	Po potrebi	Intenzivnost sodelovanja	Časovni obseg pomoči otrokom
G8I1	Mi tukaj sodelujemo s šolsko psihologinjo	Sodelovanje s šolsko psihologinjo	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
G8I2	Pa s centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov.	Sodelovanje s centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
G8I3	Z njimi si podamo informacije	Podaja informacij	Izvajanje se spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
G8I4	Z mamo in otrokom včasih obiščemo druge oblike pomoči	Skupno obiskovanje drugih oblik pomoči	Izvajanje se spremlja	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
G8I5	Kar se tiče centra za socialno delo, oni po navadi nas zaprosijo za kakšno poročilo.	Zaprosilo centra za socialno delo za poročilo	Poročila	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
G8I6	Kar dosti sodelujemo, če je potrebno	Veliko sodelovanja	Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij	Spremljanje izvajanja in uporaba informacij o poteku dela z otrokom v primeru napotitve otroka na drugo organizacijo
G9I1	V določenih primerih se naredi načrt pomoči za otroka	Izdelava načrta pomoči za otroka	Izdelava načrtov	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
G9I2	Včasih obsega tudi varstveni načrt	Izdelava varstvenega načrta	Izdelava načrtov	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja
G9I3	Pa pogovor	Pogovor	Načini dela z otrokom	Obseg pomoči, ki se nudi otrokom z izkušnjo nasilja

G1011	Da z otrokom vzpostaviš nek delovni odnos	Vzpostavljanje delovnega odnosa	Vzpostavljanje odnosa in prostora	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
G1012	Nek zaupen, varen prostor.	Zaupen, varen prostor	Vzpostavljanje odnosa in prostora	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
G1013	Da ustvariš prostor, da lahko otrok pove tisto, kar ga teži.	Ustvarjanje prostora, v katerem lahko otrok izrazi svojo stisko	Vzpostavljanje odnosa in prostora	Primeri dobrih praks pri nujenju pomoči otrokom z izkušnjo nasilja v družini
G1111	Jaz mislim, da pogovor	Pogovor	Uspešnost pogovorov	Učinkovitost metod in načinov dela
G1112	Ustvarjanje zaupnega prostora	Ustvarjanje zaupnega prostora	Učinkovite metode	Učinkovitost metod in načinov dela
G1113	Delavnice	Delavnice	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
G1114	Neformalna druženja.	Neformalna druženja	Uspešnost aktivnosti	Učinkovitost metod in načinov dela
G1211	Da so povsod, kjer so otroci obravnavani, predolge čakalne dobe	Predolge čakalne dobe	Dolge čakalne dobe	Pomanjkljivosti na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini
G1311	Prednostno obravnavo otrok z izkušnjo nasilja	Prednostna obravnavo otrok z izkušnjo nasilja	Prednostna obravnavo	Spremembe na področju dela z otroki z izkušnjo nasilja v družini

9.3. OSNO KODIRANJE

POTEK DELA Z OTROKOM, KI DOŽIVLJA NASILJE

- Socialno delo z otrokom
  - Odvisno od starosti (A1I1)
  - Pogovor, usmerjanje, postavljanje meja, ozaveščanje (A1I9)
  - Pozornost namenjena otroku (A5I3)
  - Sprejem otroka (B1I1)
  - Odvisno od starosti in potreb (B1I2)
  - Učna pomoč (B1I4, E1I11)
  - Organizacija učenja (B1I5)
  - Crkljanje (B1I6)
  - Pomoč s tehnologijo (B1I11)
  - Skupno gledanje risanke (B1I14)
  - Občutek sprejetosti in postavljanje mej (B6I3)
  - Pomembno je izhajati iz otroka (B6I4)
  - Odzivanje glede nato, koliko se otrok približa (B6I5)
  - Vzpostavitev zaupnega odnosa z otrokom (D1I1)
  - Ne obljubljanje stvari, ki niso mogoče (D1I4)
  - Otroka opremiš s tem, kaj to pomeni (D1I8)
  - Predstavitev socialne delavke (C1I9)

- V odnos z otrokom vstopaš bolj senzibilno (D1I12)
  - Preverjaš, ali te razume (D1I14)
  - Slediš otroku (D1I20)
  - Odkritost (D2I6)
  - Vzpostavitev kontakta (E1I9)
  - Delo poteka preko vsakodnevnih srečanj (E1I12)
  - Povezovanje z otroki skozi delavnice, neformalno druženje in pogovor (G1I1)
- Podpora otroka
    - Nudnje čustvene podpore in čustvena bližina (A1I2)
    - Ga podpreš (D1I5)
    - Pomembno je zagotoviti glas otroka (F8I1)
- Uporaba ustvarjalnih metod
    - Igra primerna starosti otrok (A1I3)
    - Risanje in igra z lutkami (A1I4)
    - Sestavljanje sestavljanek, risanje, gledanje risank, poslušanje pesmic, pogovor (A1I5)
    - Ustvarjanje (A1I8)
    - Igranje (B1I7)
    - Igranje iger (B1I8)
    - Sprehodi (B1I9, E1I7)
    - Sproščenost otroka s pomočjo igre (D1I17)
    - Sprostitutvene igre (E1I1)
    - Delavnice (E1I2)
    - Športne aktivnosti (E1I3)
    - Organiziranje dejavnosti (E1I6)
    - Družabne igre (E1I8)
- Postavljanje mej
    - Treba jim je povedati, kaj je prav in kaj ne (A1I6)
    - Postavljanje meja (B9I4)
- Pogovori z otrokom
    - Usmerjeni pogovori (A1I7)
    - Usmerjeni pogovori z otrokom (A7I2)
    - Pogovori (B1I3, C1I4, E1I10)
    - Vrtenje na stolu in pogovor (B4I5)
- Občutki otrok pri sodelovanju
    - Občutek zaželenosti, sprejetosti (A5I4)
    - Občutek slišnosti (D1I2)
    - Občutek, da mu verjameš (D1I3)
    - Preverjanje otrokovih občutkov o sodelovanju (D1I10)
    - Pomemben je otrokov občutek varnosti, sprejetosti, slišnosti, razumljenosti (D1I11)
- Svetovalni pogovori
    - Svetovalni pogovori z mladostniki (B1I10)
    - Svetovalni razgovori za prepoznavanje želja in potreb (B9I5)

- Delo s posameznikom
  - Individualno delo (B1I12)
  - Socialno delo s posameznikom (E1I5)
- Delo s skupino
  - Skupinsko delo (B1I13)
  - Socialno delo s skupino (E1I4)
- Sodelovanje s sodišči
  - Usmerjanje postopka (C1I1)
  - Sodelovanje s sodišči (C1I2)
  - Obiskovanje obravnave na sodiščih (C1I3)
  - Spremljanje poteka obravnave na sodišču (C3I4)
  - Pisanje začasnih odredb (C3I5)
  - Raziskovanje o postopkih na sodišču (C3I7)
- Sporočilo otroku
  - Jasno sporočilo, da nasilje ni sprejemljivo (D1I6)
  - Sporočilo, da se informacije dolžen posredovati naprej (D1I7)
- Uporaba pripomočkov pri pogovoru
  - Imaš pripravljene pripomočke za pogovor (D1I19)
- Razgovori z otroki
  - Preprečevanje večkratnih razgovorov z otrokom (F1I1)
  - Zastopanje otrokovih pravic in koristi (F1I2)
  - Opravljanje razgovorov (F1I4)
- Načrtovanje pomoči glede na starost, stisko in pripravljenost na sodelovanje
  - Svetovalna pomoč se načrtuje glede na starost in stisko otroka (F1I3)
  - Glede na starost in pripravljenost na sodelovanje (G1I2)
- Timsko delo
  - V nasilju se vedno deluje timsko (F1I6)
  - Sklic multidisciplinarnega tima (F1I7)
  - Načrtovanje nalog (F1I8)
  - Skliče se multidisciplinarni tim in naredi načrt pomoči otroku (F7I2)
  - Redno spremljanje otroka in sodelovanje strokovnih služb ter prilagajanja načina in dolžine obravnave (F7I3)

INSTITUCIJA, KI INTENZIVNO DELA Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

- Nudjenje pomoči s strani šole
  - Nudjenje dodatne pomoči s strani šole (A2I1)
  - Povezovanje s šolsko svetovalno službo (B2I3)
  - Povezovanje s šolo (D2I7)
  - Dobro sodelovanje s svetovalnimi službami na šolah (F2I6)
  - Dobro delovanje tima svetovalne službe (F2I7)
  - Sodelovanje s šolsko svetovalno delavko (G2I2)

- Nudenje pomoči s strani zdravstva
  - Nudenje pomoči s strani pedo-psihološkega dispanzerja (A2I2, C2I3)
  - Nastanitev v Klimatskem zdravilišču Rakitna (A2I4, F2I5)
  - Vključenost v razvojno ambulanto (B2I1)
  - Psihološka ambulanta v zdravstvenem domu (E2I1)
  - Dodatno pomoč se poišče v okviru zdravstva (F1I5)
  - Zelo dobro sodelovanje z zdravstvom (F2I1)
- Nudenje pomoči s strani socialnovarstvenih ustanov
  - Nudenje pomoči s strani inštituta Bližina (A2I3)
  - Nudenje učne pomoči v dnevnem centru za otroke in mladostnike (B2I4)
  - Odprtje Večgeneracijskega centra s strani MOCISA (B2I5)
  - Sodelovanje z društvom Mir (D2I8)
  - Vključevanje v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov (G2I1)
- Nudenje pomoči s strani psihologa
  - Obiskovanje psihologa (B2I2, C2I2)
  - Klinična psihologinja (E2I2)
- Nudenje pomoči znotraj centra za socialno delo
  - Usmerjanje družine v socialnovarstveni storitvi pomoč družini za dom in v težave v odraščanju (C2I1)
  - Program krepitev družin na centru za socialno delo (D2I3)
  - Sodelovanje s centrom za socialno delo (G2I3)
- Nudenje pomoči s strani zdravstva in psihologa
  - Napotitev k osebnemu zdravniku in psihologu (D2I2)
- Nudenje dodatne učne pomoči
  - Iskanje dodatne učne pomoči (D2I4)
- Nudenje pomoči s strani druge socialne delavke
  - Sporočilo otroku o možnosti zamenjave socialne delavke (D2I5)
- Večja odprtost izven centra za socialno delo
  - Izven centra za socialno delo se bolj odprejo (D2I9)

PRILAGAJANJE DELA OTROKU IN UPORABA SPECIFIČNIH METOD ZA DELO Z OTROKOM

- Delo z otrokom
  - Igra, čustvena bližina, telesna bližina (A3I1)
  - Poslušanje, čustveno vživljanje (A3I3)
  - Pomoč pri zadovoljevanju čustvenih potreb (A3I4)
  - Varstvo otrok (B3I4)
  - Uporaba socialnodelovnih znanj (B3I7)
  - Posluževanje mediacije med mamo in otrokom (B3I9)
  - Pogovor z otroci (C3I1)
  - Poslušanje (C3I2)
  - Povzemanje (C3I3)
  - Vzpostavitev odnosa (D3I4, F3I6)

- Imeti dovolj časa za pogovor (D3I5)
  - Neobremenjenost otroka ob odhodu (D3I6)
  - Ne prelagaš odgovornosti na otroka (D3I7)
  - Odvzemanje odgovornosti (D3I8)
  - Sprejemanje otroka kot enakovrednega (D3I9)
  - Otroka ne obravnavaš drugače (D3I10)
  - Osebo odzivanje socialne delavke (D4I9)
  - Soustvarjanje zgodbe (D4I11)
  - Delo v skupini (E3I2)
  - Delo s posameznikom (E3I3)
  - Pomemben pogovor (G3I5)
  - Ohranjanje stika z otroki (G3I6)
  - Vzpostavljanje delovnega odnosa (G3I7)
- Pomoč pri šolskem delu
    - Pomoč pri nalogah (A3I2)
    - Nudenje učne pomoči (B3I5)
    -
- Vključevanje aktivnosti
    - Gibanje, risanje, ustvarjanje (A3I6)
    - Igranje družabnih iger (B3I2)
    - Sprehodi (A3I5, B3I3)
    - Risanje, izdelovanje trgank, ustvarjanje (B3I8)
    - Delo preko zgodbe, knjige, igre (D3I2)
    - Športne aktivnosti, ustvarjalne delavnice, sprostitvene igre, družabne igre (E3I4)
    - Risanje (G3I2)
    - Ustvarjanje (G3I3)
    - Ustvarjalne, glasbene, plesne delavnice (G3I4)
- Prilagajanje dela otroku
    - Prilagajanje dela starosti in potrebam otrok (B3I1)
    - Odvisno od otroka in starosti (D3I1)
    - Prilagajanje starosti otroka (E3I1)
    - Razgovori ne smejo povzročati dodatnih stisk otroku (F3I1)
    - Preprečevanje ponavljanja zgodbe (F3I2)
    - Varna soba na centru za socialno delo, kjer lahko sodnik opravi razgovor (F3I3)
    - Pomembna je občutljivost za zaznavanje otrokove stiske in zmožnosti (F3I4)
    - Razgovori morajo biti razbremenilni (F3I5)
    - Možnost, da se otrok sprosti (F3I6)
    - Prilagoditev prostora za mlajše otroke z možnostjo igre in risanja (F3I8)
- Svetovalno delo
    - Svetovalno delo v obliki individualnega pogovora (B3I6)
- Odločanje o največji koristi otrok
    - Odločanje strokovnega tima na centru za socialno delo o največji koristi otrok (C3I6)
- Prilagajanje strokovnega jezika
    - Se ne pogovarjaš v strokovnem jeziku (D1I13)

- Prilagajanje pogovora s pomočjo ustvarjalnih metod
  - Poveš na otroku primeren način, glede na njegovo starost, s pomočjo risanja, delovnih listov, iger (D1I15)
  - Uporaba delovnih listov (D3I3)
  - Prilagajanje z uporabo igre (G3I1)

USTVARJALNE METODE, KI SE UPORABLJAJO PRI DELU Z OTROKI

- Uporaba glasbe
  - Igranje na inštrumente (A4I1)
  - Petje (B4I4, G4I5)
  - Glasba (E4I3 F4I4)
  - Z vprašanjem o glasbi vzpostaviš zaupanje in se približaš otroku (F4I5)
- Uporaba likovnega ustvarjanja
  - Risanje (A4I2, E4I1, G4I1)
  - Risanje, barvanje, pobarvanke (B4I1)
  - Barvanje mandal (B4I3)
  - Izražanje s pomočjo risanja (D4I8)
  - Uporaba risanja za pomoč pri izražanju (F4I2)
  - Ustvarjalne delavnice (G4I2)
- Uporaba igre
  - Izražanje s pomočjo plišastih igračk (A4I3)
  - Igra z lutkami (B4I6)
  - Igra (D4I1, E4I4)
  - Po pogovoru igranje igre (D4I4)
  - Spoznavanje otroka skozi igro (D4I5)
  - Uporaba lutk za uprizoritev dogodka (F4I6)
- Uporaba kart
  - Uporaba Tibi kartic za spoznavanje (D1I16, D4I2)
  - Uporaba kart prijateljstva za preverjanje počutja (D1I18, D4I2)
  - Uporaba kart za pomoč pri izražanju (F4I3)
- Uporaba pravljic
  - Branje zgodbe (D4I10)
- Uporaba giba
  - Šport (E4I2)
  - Gibanje (G4I3)
  - Ples (G4I4)
- Ustvarjalne metode
  - Uporaba metod, ki so otroku blizu (D4I3)
  - Prilagajanje otroku (D4I7)
  - Klasičen pogovor in postavljanje čim bolj odprtih vprašanj (F4I1)
  - Potreba po previdnosti in znanju (F4I7)
- Ustvarjalnih metod ne uporablja

- Ne uporablja (C4I1)

MNENJE O UPORABI KREATIVNIH PRISTOPOV PRI DELU Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

- Odziv otrok na kreativne pristope
  - Užitek otrok ob ustvarjanju (A5I1)
  - Otroci si želijo aktivnosti (B5I6)
  - Zanimanje otrok za spoznavne kartice (D4I6)
- Zadovoljstvo z uporabo kreativnih pristopov
  - Uporabnost kreativnih pristopov in vzpostavljanje odnosa z otrokom (A5I2)
  - Zadovoljstvo z risanjem in s športnimi dejavnostmi (B5I1)
  - Za dober pristop se izkažejo kreativne dejavnosti, izdelovanje, risanje, barvanje, pisanje (B5I2)
  - Zadovoljstvo s petjem (B5I3)
  - Zadovoljstvo s plesom (B5I4)
  - So zelo pomembni (D5I1)
  - Pozitiven odziv na vpeljevanje igre v delo (D5I2)
  - Dobro je, če si kreativen (D5I3)
  - Smiselnost kreativnih pristopov (E5I1)
  - Izražanje otroka s pomočjo kreativnih pristopov (E5I2)
  - Sproščanje napetosti otroka s pomočjo kreativnih pristopov (E5I3)
  - Ustvarjalne metode dobrodošle za pomoč pri izražanju (F5I2)
  - Pomembno vedeti, kaj določenemu otroku ustreza (F5I3)
  - Pomagajo pri vzpostavitvi odnosa in izražanju otroka (F5I4)
  - Pomembno, da je strokovni delavec kreativen (F5I5)
  - So super (G5I1)
  - Ustvarjanje sproščenega prostora (G5I2)
  - Ustvarjanje sproščenega prostora, večje povezanosti, otroci se odprejo in se izpovejo (G5I3)
  - Kreativni pristopi so dobrodošli (G5I4)
- Univerzalnost
  - Univerzalnost risanja (B4I2)
- Nezmožnost kreativnosti
  - Ne zmoreš biti kreativen (D5I4)
  - Pomanjkanje kreativnosti zaradi preobremenjenosti (D5I5)
- Potreba po previdnosti pri uporabi kreativnih pristopov
  - Potreba po previdnosti (F5I5)

RAZLIKA MED OBLIKAMI POMOČI GLEDE NA OBLIKO NASILJA

- Drugačna oblika pomoči
  - Se razlikuje (A6I1)
  - Iskanje zunanje pomoči v primeru spolne zlorabe (A6I2)
  - Previdnost pri dotikih v primeru spolne zlorabe (A6I3, B6I2)
  - Previdnost pri dotikih, da se dotik na bi razumel napačno (A6I4)

- Preprečevanje občutka ponovne zlorabe (A6I5)
  - V primeru spolne zlorabe previdnost pri telesnih stikih
  - Je drugače (C6I1)
  - Odvisno od intenzivnosti in oblike nasilja (C6I2)
  - Pogovor odvisen od oblike pomoči, ki jo je otrok doživel (C6I3)
- Enaka oblika pomoči
    - Ni razlike (B6I1)
    - Oblika pomoči se ne razlikuje glede na obliko nasilja (D6I2, E6I1, F6I3, G6I1)
    - Za vse otroke je enak program (E6I2)
    - Širši nabor strokovnjakov v primeru hude stiske ali travme (F6I1)
    - Odvisno od trajanja in obsežnosti stiske (F6I2)
    - Sodelovanje s starši, z rejniki ali s strokovnimi centri (F6I4)

ČASOVNI OBSEG POMOČI OTROKOM

- Trajanje sodelovanja
  - Vključenost med bivanjem v varni hiši (A7I3)
  - Nudenje pozornosti med bivanjem v varni hiši (A7I5)
  - Dokler je v varni hiši (B7I1)
  - Dokler se stvari ne uredijo (D7I1)
  - Zaključi se, ko dosežemo cilj (D7I2)
  - Spremljanje otroka eno leto (D12I5)
  - Ves čas bivanja v varni hiši (E7I1, G7I1)
  - Tudi po odhodu iz varne hiše (E7I2)
  - Toliko časa, kolikor otrok to potrebuje (F7I1)
  - Za varen zaključek je potreben čas (F7I4)
  - Ni časovne omejitve (G7I2)
- Odvisno od strokovnjaka
  - Pri zunanjih oblikah pomoči odvisno od strokovnjaka (B7I2)
- Odvisno od otroka
  - Nekateri imajo več pomoči, drugi manj (B7I3)
- Intenzivnost sodelovanja
  - Srečanje z otrokom enkrat na mesec (C7I1, D7I7)
  - Premalo glede na potrebe (C7I2)
  - V primeru stiske srečanje enkrat na teden (D7I5)
  - Enkrat na 14 dni (D7I6)
  - Dvakrat na teden (D7I8)
  - En pogovor (F7I9)
  - Pri širši obravnavi je pogovorov več (F7I10)
  - Na začetku enkrat na teden, kasneje enkrat na mesec (F7I11)
  - Po potrebi (G7I3)
- Prednostna obravnava
  - Prednostna obravnava v primeru hude stiske (D7I9)

SPREMLJANJE IZVAJANJA IN UPORABA INFORMACIJ O POTEKU DELA Z OTROKOM V PRIMERU NAPOTITVE OTROKA NA DRUGO ORGANIZACIJO

- Izvajanje se ne spremlja
  - Ni povratnih informacij (A8I1)
  - Informacije se izmenjujejo (A8I2)
- Sodelovanje med strokovnjakinjami iz različnih organizacij
  - Povezanost socialnih delavk v varni hiši in razvojni ambulanti (A8I1)
  - Posredovanje gradiva specialne pedagoginje (A8I2)
  - Pošiljanje navodil (A8I3)
  - Povezava s šolo in izmenjava informacij (D7I4)
  - Dobro medsebojno sodelovanje (D8I3)
  - Pomembnost sodelovanja med institucijami (D8I4)
  - Sodelovanje s šolsko psihologinjo (G8I1)
  - Sodelovanje s centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov (G8I2)
  - Veliko sodelovanja (G8I6)
- Poročila
  - Pisno zaprošanje institucij za poročila (C8I1)
  - Posredovanje poročil na sodišče (C8I2)
  - Pošiljanje poročil v primeru izreka ukrepov (D8I2)
  - Zaposilo centra za socialno delo za poročilo (G8I5)
- Izvajanje se spremlja
  - Ostajajo v kontaktu z otrokom (D7I3)
  - Pomembno vedeti, kaj se dogaja z otrokom (D8I5)
  - Predaja informacij ob vstopu otroka v drugo organizacijo (E8I1)
  - V povezavi z zdravstvom, da se otroka spremlja (F7I12)
  - Podaja informacij (G8I3)
  - Skupno obiskovanje drugih oblik pomoči (G8I4)
- Odvisno od institucije
  - Odvisno, v katero institucijo otroka napotiš (D8I1)
- Izmenjava informacij na timskih sestankih
  - Pomembnost timov in povezovanja (D8I6)
  - Predaja informacij na timskih sestankih, ki jih organizira center za socialno delo (E8I2)

OBSEG POMOČI, KI SE NUDI OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA

- Načini dela z otrokom
  - Veliko neformalnega druženja (A7I1)
  - Neformalno druženje, igra, usmerjeno delo (A7I4)
  - Dogovor o nalogah strokovnih služb (A8I3)
  - Tabor (A9I1, E9I6)
  - Delavnice Neverjetna leta (A13I4)
  - Hranjenje, umivanje, kuhanje (B9I1)
  - Igre, risanje, pogovori, sprehodi, izleti, crkljanje, gledanje risank, pogovor o njih (B9I2)
  - Vodenje (C2I4)
  - Spremljanje (C2I5, C9I3)

- Podpora (C2I6)
  - Nudnje psihosocialne pomoči (C9I1)
  - Zagotavljanje varne namestitve (C9I2)
  - Opolnomočenje otrok (C9I5)
  - Sporočilo, da je prav, da povedo o dogajanju (C9I6)
  - Sporočilo, da takšno ravnanje ni pravilno (C9I7)
  - Podaja števil, na katere lahko pokličejo (C9I8)
  - Svetovalni pogovori (D9I1)
  - Vloga zagovornika (D9I2)
  - Razbremenilni pogovori (D9I3)
  - Dejavnosti (E9I1)
  - Mladinske delavnice (E9I2)
  - Ustvarjalne delavnice (E9I3)
  - Risanje (E9I4)
  - Glasba (E9I5)
  - Sprehodi (E9I7)
  - Organiziranje sprostitvenih vaj (E9I8)
  - Učna pomoč (E9I9)
  - Pomembno je, da vsak strokovnjak opravi dogovorjeno nalogo, ki pomaga otroku (F7I6)
  - Pogovor (G9I3)
- Obseg pomoči
    - Široko in glede na potrebe (B9I3)
  - Delo s celotno družino
    - Potrebno delati s starši (C9I4)
    - Pomembno je delat z otroki in s starši (D6I1, F9I1)
    - Potrebno delo s celotno družino (F7I5)
  - Varovalni dejavniki
    - Šola kot varovalni dejavnik (C9I9)
  - Sodelovanje strokovnih služb
    - Sodelovanje z drugimi pomembnimi strokovnimi službami (F9I2)
    - Srečuje se multidisciplinarni tim (F9I3)
    - Pisanje poročil (F9I4)
  - Izdelava načrtov
    - Izdelava načrta pomoči za otroka (G9I1)
    - Izdelava varstvenega načrta (G9I2)

PRIMERI DOBRIH PRAKS PRI NUDENJU POMOČI OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

- Izražanje skozi aktivnosti
  - Vključevanje v aktivnosti in izražanje s pomočjo le-teh (A10I1)
- Vse prakse so dobre
  - Ni slabe prakse (B10I1)

- Vzpostavljanje odnosa in prostora
  - Pomembnost navezovanja prvega stika (B10I2)
  - Vzpostavljanje delovnega odnosa (G10I1)
  - Zaupen, varen prostor (G10I2)
  - Ustvarjanje prostora, v katerem lahko otrok izrazi svojo stisko (G10I3)

- Varno okolje
  - Nudenje varnega okolja (B10I3)

- Sprejemanje
  - Sprejemanje (B10I4)

- Osvojitev ritma
  - Otrokova osvojitev ritma (B10I5)

- Izboljšanje šolskega uspeha
  - Se nauči delati šolske naloge in popravi ocene (B10I6)
  - Izboljšanje učnega uspeha (D10I5)

- Mladinski dom
  - Namestitev otroka v mladinski dom (C10I1)

- Napredovanje otroka
  - Otrok dela majhne korake naprej (D10I1)
  - Otrok napreduje (D10I6)

- Dosega cilja
  - Pride do cilja (D10I2)

- Boljša samopodoba
  - Ima boljšo samopodobo (D10I3)

- Odkrije lastne interese
  - Najde nekaj, kar ga veseli (D10I4)

- Zaupanje v socialno delavko
  - Vračanje otroka (D10I7)

- Dobra izkušnja za prihodnost
  - Ima dobro izkušnjo za naprej (D10I8)

- Kazen za povzročitelja nasilja in pomoč za otroka
  - Zaporna kazen za povzročitelja nasilja in psihološka obravnava otroka (E10I1)

- Pozitivni občutki otrok
  - Nasmeh otrok (E10I2)
  - Pride do ugodnih čustev (E10I3)
  - Otroci povedo o dogajanjih v družini, kar jih razbremeni (E10I4)
  - Na koncu razgovora se izkaže, da je otroku lažje in pomembno, da je bil slišan in upoštevan (F7I7)

- Razgovori z otrokom
  - Razgovori (F7I8)
- Sodelovanje strokovnih služb
  - Sodelovanje strokovnih služb za pomoč otroku (F10I1)
  - Medsebojno zaupanje strokovnih služb (F10I2)
  - Vsaka strokovna služba opravi svoj del (F10I3)
- Nova strokovna služba
  - Nova strokovna služba, in sicer center za duševno zdravje otrok in mladostnikov (F10I4)

UČINKOVITOST METOD IN NAČINOV DELA

- Uspešnost aktivnosti
  - Igra, neformalno druženje (A11I1)
  - Organiziranje dejavnosti s celotno skupino otrok (E11I2)
  - Izvajanje vaj (E11I3)
  - Družabne igre (E11I4)
  - Pohod v naravo (E11I5)
  - Delavnice (G11I3)
  - Neformalna druženja (G11I4)
- Uspešnost pogovorov
  - S pogovori se da pečat (A11I2)
  - Pogovor (F11I1, G11I1)
- Odvisno od potreb
  - Odvisno od otrokovih potreb (B11I1)
- Učinkovite metode
  - Risanje vesplošno uporabna metoda (B11I2)
  - Šport je uporaben za sproščanje (B11I3)
  - Prepoznava otrokovih močnih področij (F11I3)
  - Prilagoditev otroku (F11I4)
  - Tehnika postavljanja vprašanj (F11I5)
  - Postavljanje vprašanj za spodbudo in motiviranje otroka (F11I6)
  - Ustvarjanje zaupnega prostora (G11I2)
- Vzpostavljen odnos in stik
  - Sprejemanje s prisrčnim, toplim, človeškim odnosom (B11I4)
  - Ljubezen, odprtost, dostopnost (B11I5)
  - Največ vreden je občutek topline (B11I6)
  - Vzpostavitev odnosa (D11I1)
- Učinkoviti načini dela
  - Poslušanje otroka (C11I2)
  - Zaupanje otroka (C11I3)
  - Zavedanje otroka, da ti ni vseeno (C11I4)

- Zavedanje otroka, da si ga pripravljen zaščititi (C11I5)
  - Daš vedeti, da ti je mar za otroka (D11I2)
  - Ja slišan (D11I3)
  - Ne vsiljuješ svojega mnenja (D11I4)
  - Lahko spregovori (D11I5)
  - Mu verjameš (D11I6)
  - Ga podpreš (D11I7)
  - Poveš, kakšne so tvoje zmožnosti (D11I8)
  - Si pošten do njega (D11I9)
  - Skupinsko delo (E11I1)
  - Priprava prostora (F11I2)
  - Pomembna je tudi drža (f11I7)
- Povezovanje z institucijami
    - Povezovanje s šolo, policijo, sodiščem, z vsemi, ki lahko pomagajo zaščititi otroka (C11I6)

POMANJKLJIVOSTI NA PODROČJU DELA Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

- Pomanjkanje pomoči
  - Premalo pomoči (A12I1)
  - Ni nevladnih organizacij (C13I4)
  - Pomanjkanje nevladnih organizacij (D2I1)
  - Ni organizacij za pomoč otrokom (D12I4)
  - Na Koroškem ni mreže pomoči otrokom (F8I2)
  - Pomanjkanje ustanove za celostno obravnavo otroka (F12I1)
- Nedostopnost pomoči
  - Ne pridejo na vrsto (A12I2)
  - Omejenost na Koroškem (F2I2)
- Dolge čakalne dobe
  - Dolgotrajno čakanje (A12I3, C5I3, F2I3)
  - Otroci na specialistične obravnave pri psihologu čakajo zelo dolgo (E12I1)
  - Vseposod so čakalne dobe (E12I2)
  - Predolge čakalne dobe (G12I1)
- Občutek nemoči socialnih delavk
  - Nemoč socialnih delavk (A12I4)
- Pomanjkanje znanja socialnih delavk
  - Premalo znanja socialnih delavk (A12I5, B12I1)
- Pomanjkanje brezplačnih služb
  - Ni potrebnih služb oziroma so le-te plačljive (A13I2)
- Pomanjkanje moških socialnih delavcev
  - Pomankanje moških (A14I1)
- Opravljanje več vlog hkrati
  - V eni osebi vse (B12I2)

- Pomanjkanje strokovnjakov
  - Pomanjkanje strokovnjakov za delo z otroki (C5I2, E12I3)
  - Premalo kliničnih psihologov (C5I5)
  - Ni kadra (F2I4)
- Dolgotrajno čakanje na mnenje kliničnega psihologa
  - Na mnenje kliničnega psihologa se čaka dve leti (C5I4)
- Pomanjkanje časa
  - Ni časa za pripravo (C12I2)
  - Premalo časa za izobraževanje (D12I3)
- Pomanjkanje kadra na centru za socialno delo
  - Premalo kadra na centru za socialno delo (C12I1, D12I2)
  - Primanjkovanje psihologov na centru za socialno delo (C12I3)
- Pomanjkanje izobraževanj
  - Premalo izobraževanj (C12I4)
- Preobremenjenost
  - Preveč zadev (D12I1)
- Večkratno ponavljanje zgodbe otroka
  - Večkratno ponavljanje zgodbe (F12I2)
- Pomanjkanje rejniških družin
  - Premalo rejniških družin (F12I5)
- Pomanjkanje mladinskih domov
  - Na Koroškem mladinskega doma ni (F12I6)

SPREMEMBE NA PODROČJU DELA Z OTROKI Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

- Hitrejše delovanje sodišč
  - Hitrejša reakcija sodišč (A13I1)
- Več brezplačne pomoči
  - Želja po več pomoči, ki ne bi bila plačljiva (A13I3)
- Potreba po dodatnem kadru
  - Želja, da bi imeli svetovalko za otroke (B5I5, B13I1)
  - Več kadra (F13I3)
- Potrebne bi bilo več dela
  - Z otroci, ki so žrtve nasilja, bi se moglo delati več in bolj kontinuirano (C5I1)
- Več zaposlenih na centru za socialno delo
  - Več zaposlenih (C13I1)

- Več programov
  - Več programov, kamor bi lahko usmerjali otroke (C13I2)
  - Novi programi na centru za socialno delo, ki bi jih lahko izvajali sami (C13I3)
- Več izobraževanj socialnih delavk
  - Več izobraževanj (D13I1)
- Krajše čakalne dobe
  - Zmanjšanje čakalnih vrst (E13I1)
  - Krajše čakalne dobe pri specialističnih obravnavah (F12I4)
- Bolj usposobljeni kadri za delo z otrokom
  - Kadri, ki bi se bolj usposabljali za delo z otrokom (E13I2)
- Več pomoči
  - Potreba po pedo-psihiatru na Koroškem (F12I3)
  - Potreba po ustanovi za celostno obravnavo (F13I1)
  - Večja dostopnost do strokovnih pomoči (F13I2)
  - Potreba po nevladnih organizacijah (F13I4)
- Prednostna obravnava
  - Prednostna obravnava otrok z izkušnjo nasilja (G13I1)